

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Teele Tuur

**TARTU LINNA LASTEAEDADE ÕPPEALAJUHATAJATE ARVAMUS
VALMISOLEKUST PAGULASPEREDE LASTE VASTUVÕTMISEKS JA
ÕPETAMISEKS EESTIKEELSESSSE LASTEAEDA**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Meeli Väljaots (MA)

Kaasjuhendaja: Esta Sikkal (MA)

Tartu 2018

Õppealajuhatajate arvamused enda valmisolekust pagulasperedest pärit laste vastuvõtmiseks ja õpetamiseks

Resümee

Üha enam satub Eesti lasteaedadesse pagulasperedest pärit lapsi, kelle kodune keel, kultuur, kumbed ja tavad on meie omast erinevad. Antud uurimuse eesmärgiks oli välja selgitada Tartu linna lasteaedade õppealajuhatajate arvamus enda valmisolekust pagulasperest pärit laste vastuvõtmiseks ja õpetamiseks. Poolstruktureeritud intervjuudes osales neli õppealajuhatajat, kelle käest saadud vastuseid analüüsiti kvalitatiivset sisuanalüüsi kasutades. Selgus, et õppealajuhatajad vajavad rohkem teadmisi pagulasperede kultuurist, tavadest, kommetest, traditsioonidest, uskumustest ning laste tervislikust seisundist. Keelebarjääri tõttu esineb õppealajuhatajatel takistusi lapsevanematega suhtlemisel, vajalikuks osutub tõlgi olemasolu. Õppealajuhatajad peavad oluliseks koostööd lasteaia personaliga ja teiste lasteaedadega ning soovivad, et lasteaiad jagaksid oma kogemusi pagulasperede vastuvõtmisest ja nendega töötamisest. Suhtumine pagulasperest pärit lastesse on positiivne, vanemate passiivne koostöö ja negatiivne suhtumine lasteaia töösse tekitab lasteaia personalis lapsevanemate vastu negatiivset hoiakut. Õppealajuhatajate sõnul pagulaslastele eraldi õppevahendeid ei tehta, kasutatakse lasteaias olemasolevaid õppematerjale. Õppealajuhatajad on endi arvates valmis pagulasperest pärit lapsi lasteaeda vastu võtma ning neid õpetama.

Võtmesõnad: pagulasperest pärit lapsed, lasteaed, õppealajuhataja valmisolek

Heads of nursery schools opinions about their readiness to accept and teach children from refugee families

Abstract

More and more children from refugee families come to Estonian nursery schools, whose native language, culture, the customs and practices are different from ours. The aim of this study was to find out opinion of the heads of the nursery schools in Tartu city about their readiness to accept and teach children from refugee families. Four heads of nursery schools took part in the semi-structured interviews, from whom the answers were analysed using qualitative content analysis. Turned out that the heads of nursery schools need more knowledge about the culture, custom, ways, traditions, beliefs and the state of health of children from refugee families. Because of the language barrier, the heads of nursery schools face obstacles in dealing with parents and presence of an interpreter is required. The heads of nursery schools consider it important to cooperate with nursery school staff and wish that other nursery schools would share their experience with the reception and working with refugee families. The attitude towards the children from the refugee families is positive, the passive cooperation of the parents and the negative attitude towards the work of the nursery schools creates a negative attitude in nursery schools staff against parents. According to the heads of nursery schools, there are no separate teaching materials for refugees, they use existing study materials. The heads of nursery schools, in their opinion, are prepared to accept and teach children from refugee families.

Keywords: refugee families children, nursery school, head of nursery school readiness

Sisukord

Resümee.....	2
Abstract	3
Sissejuhatus.....	5
1. Teoreetiline ülevaade	6
1.1. Õppealajuhataja valmisolek pagulasperest pärit laste vastuvõtmiseks.....	7
1.2. Ülevaade varasematest uurimustest.....	12
1.2.1. Uurimisküsimuste teke	15
2. Metoodika	15
2.1. Valim	15
2.2. Andmekogumismeetod.....	16
2.3. Protseduur.....	17
3. Tulemused	19
3.1. Õppealajuhatajate arvamused teadmiste kohta.....	19
3.2. Õppealajuhatajate arvamused oskuste kohta	20
3.3. Õppealajuhatajate suhtumine pagulasperedesse	22
3.4. Kitsaskohad pagulaslaste õppe korraldamisel	22
3.5. Ettepanekud pagulaslaste õppe tõhustamiseks	24
4. Arutelu.....	25
4.1. Uurimistöö praktiline väärtus ja piirangud	30
5. Tänu sõna	31
6. Autorluse kinnitus	31
Kasutatud kirjandus	32
Lisa 1. Valik intervjuu küsimusi	38
Lisa 2. Väljavõtte kodeerimisest.....	39

Sissejuhatus

Eesti osaleb Euroopa pagulaskriisi lahendamisel ning võtab vastu pagulasi. Selleks, et hallata pagulaste vastuvõtmist, saavad nad Eestisse väikeste rühmadena. Riigi ülesandeks on aidata kaasa pagulaste kohanemisele ja integreerumisele, selleks tagatakse neile teenuste kättesaadavus, töötamisvõimalused, eesti keele õpe ja tõlketeenus ning perede lastele võimaldatakse kohad lasteaedades ja koolides. Erinevad kohanemisprogrammid ja integreerumistegevused töötab välja sotsiaalministeerium koostöös kultuuriministeeriumiga. Eestisse saavad pagulased paigutatakse elama erinevatesse ettevalmistatud elukohtadesse ning selleks teevad koostööd sotsiaalministeerium ning kohalikud omavalitsused (Vabariigi Valitsus, 2017).

Vabariigi valitsuse (2017) andmetel on kahe aasta jooksul Eestisse ümberpaigutatud ja -asustatud 161 inimest. Ümberasustamise korral on tegemist nende inimestega, kes asuvad põgenikelaagrites väljaspool Euroopa Liitu ning on juba pagulasteks tunnistatud. Ümberpaigutamise korral on aga tegemist inimestega, kes juba asuvad Euroopa Liidus ning kellel hetkel puudub pagulasstaatuse. Rahvusvahelise kaitse saamiseks on Eestile taotlusi esitatud kõige rohkem Süüriast, Afganistanist, Gruusiast, Venemaalt ja Ukrainast.

Inimesed, kes alles varjupaika taotlevad, majutatakse Lääne-Virumaal, Vao külas asuvas majutuskeskuses, kus hetkel elab 45 inimest, kellest 21 inimest on rahvusvahelise kaitse saajad ning 24 varjupaigataotlejad. Antud keskusesse on tulnud inimesi 10-st erinevast riigist, kõige enam tuleb neid Venemaalt, Süüriast ja Gruusiast. Teiseks keskuseks Eestis on Vägeva majutuskeskus, kus hetkel elab 36, kellest 29 on rahvusvahelise kaitse saajad ja 7 varjupaigataotlejad. Majutuskeskuses on hetkel 6-st erinevast riigist pärit inimesi, kõige enam Süüriast, Albaaniast, Ukrainast, Eritreast (Vabariigi Valitsus, 2018). Eesti on andnud perioodil 1997-2016 rahvusvahelise kaitse 326 inimesele, kellest pagulasstaatuse on saanud 175 inimest (Eesti Pagulasabi, 2017).

Haridus ja Teadusministeeriumi (2018) andmetel on Eestis 628 lasteaeda, neist eesti õppekeelega lasteaedasid on 546 ning 74 lasteaeda asub Tartu maakonnas. Tartusse tulevad pagulaspered Euroopa Liidu rändekava alusel või Vao pagulaskeskusest. Kuulpaki (2017) sõnul on alates aastast 2015, rändekava alusel, Tartusse saabunud 15 pagulasperet, kokku 64 inimest ning septembri seisuga elab Tartus 9 pagulast, kellest 2 käivad Tartus lasteaias.

Kuna pagulasprobleem Euroopas kestab, siis on üsna tõenäoline, et Tartu linna lasteaedadesse, ka tulevikus, pagulasperedest pärit lapsi satub ning sellepärast on oluline, et lasteaiad oleksid valmis nende laste vastuvõtmiseks ja õpetamiseks. Tartu Ülikooli tudengid

on varasemalt viinud läbi erinevaid uurimusi kakskeelsete, muukeelsete laste ja ka uusimmigrantlaste koha (Berišvili, 2014; Järs, 2015; Kalind, 2017, Koiduaru, 2014, Malozjomov, 2013; Mäesalu, 2011; Sakkol, 2013, Taal, 2016), kuid otseselt pagulasperede lastest lähtuvad uuringud puuduvad. Töö autor otsustas uurida Tartu linna lasteaedade õppealajuhatajatelt, milline on nende valmisolek pagulasperedest pärit laste vastuvõtmiseks ja õpetamiseks.

1. Teoreetiline ülevaade

Pagulane on isik, kellele on 1951. aasta Genfi Pagulasseisundi konventsiooniga määratud kaitse, kuna ta kardab tagakiusamist oma usu või sotsiaalsesse gruppi kuulumise pärast, erinevate poliitiliste vaadete, rassi või oma rahvuse pärast kodakondsusjärgses riigis või maal, kus ta alaliselt elab (Vabariigi Valitsus, 2017). Teda tuleb kohelda Eestis samaväärselt nagu teisi siin elavaid inimesi, osutada talle spetsiaalseid teenuseid ja abi (Riigikontroll, 2016), võimaldada talle toimetulekuks, kohanemiseks tõlketeenust ja keeleõpet, tugiisiku abi ning võimalust haridusele, täiendõppele (Vabariigi Valitsus, 2018).

Käesolevas töös on põhiterminiteks pagulane ja *pagulasperest pärit laps*. Siinkohal on tegemist lapsega, kes tuleb lasteaeda, olles pärit teisest kultuurist ning tunneb ennast uues keskkonnas ebakindlalt, sest tema arusaamad, kombed ja keel on kohalikust kultuurist erinevad (Järva, 2012). Pagulaslapse jaoks on oluline õppida selgeks eesti keel, mille abil saab ta omandada hariduse ning sotsialiseeruda ja integreeruda. Kohalike omavalitsuste ülesandeks on leida pagulaslapsele koht õppeasutuses (UNHCR, 2016). Pagulasperest pärit laps lisatakse elukohajärgse lasteaia nimekirja ning perele osutavad abi kohaliku omavalitsuse ametnikud ja tugiisikud, kelle ülesanne on pagulasperele tutvustada Eesti haridussüsteemi ning aidata luua kontakti lasteaiaiga (Vabariigi Valitsus, 2018). Valla- või linnavalitsuse ülesandeks on võimaldada kõigile 1,5 – 7aastastele lastele koht käia lasteaias, lastevanematel on õigus valida elukohajärgse munitsipaal- või erasektori lasteaed, kus on vabu kohti. Lasteaias käimine ei ole kohustuslik, kuid on pagulasperest pärit lapsele kindlasti soovitatav, kuna teiste lastega koos mängimine arendab lapsel mõtlemist, loomevõimet ja fantaasiat ning aitab omandada ja arendada eesti keele oskust (Innove, 2018). Pagulaslapsele on eelharidus väga oluline ning mida varem ta kooli integreeritakse, seda paremini tal tulevikus koolis läheb (Euroopa Liidu Teataja, 2009). Samuti tuleb talle tagada võrdsed võimalused haridusele, olenemata sellest, milline on tema päritolu (Haridus- ja Teadusministeerium, 2004).

Koolieelse lasteasutuse seadus (2016) ütleb, et õppeasutus, mis võimaldab koolieast noorematele lastele alusharidust ja hoidu, nimetatakse koolieelseks lasteasutuseks. Lasteasutus arvestab lapse individuaalsusega ja soodustab lapse kasvamist ja arenemist ning toetab lapse perekonda. Lasteasutus jaguneb laste vanust ja erivajadusi arvestades lastesõimeks, lasteaiaks ja erilasteaiaks (Koolieelse lasteasutuse..., 2016, § 5). Eestikeelses lasteaias toimub õppe- ja kasvatustegevus eesti keeles (Koolieelse lasteasutuse..., 2016, § 8). Alushariduse ülesandeks on valmistada laps ette kooliks ning luua eeldused, et ta saaks edukalt igapäevaelus hakkama. Lasteasutuse riiklikust õppekavast lähtub lasteasutuse õppekava, mis on lasteasutuse õppe- ja kasvatuskorralduse aluseks (Innove, 2018).

Lasteasutuse personali moodustavad direktor, õpetajad, õppealajuhataja, erinevad õppe- ja kasvatusalal töötavad ja lasteaia majandamist tagavad inimesed, tervishoiutöötajad ning hoolekogu (Koolieelse lasteasutuse..., 2016, § 20). Koolieelse lasteasutuse seadus (2016) paragrahv 22 ütleb, et antud seaduse raames käsitletakse *õppealajuhatajaid* pedagoogidena, seega kehtivad ka õppealajuhatajatele õpetajate kutsestandardis väljatoodud kompetentsusnõuded.

Antud töös määratletakse *valmisoleku* all tahet ja võimet mingit ülesannet täita (Wikipedia, 2018) ning Õpetaja kutsestandard tase 6 (2013) järgi kuuluvad valmisoleku alla kompetentsusnõuetest lähtuvalt *teadmised*, *oskused* ja *hoiakud*, mis on vajalikud edukaks töö tegemiseks lasteasutuses. Õppealajuhatajal peavad olema teadmised lapse füüsilise, psüühilise, kognitiivse, sotsiaalse, emotsionaalse arengu ja arenguliste iseärasuste kohta (Õpetaja kutsestandard tase 6, 2013). Baker (2005) lisab, et õppealajuhataja peab olema teadlik võõrkeelt kõneleva lapse vajadustest, tema loomusest ja võimalikest toetamisvõimalustest ning oskama luua lapsele keskkonna, kus suhtutakse temasse heatahtlikult ja toetavalt. Õpetaja kutsestandard tase 6 (2013) toob välja ka õppealajuhataja oskused, milleks on õpi- ja õpetamistegevuste kavandamine ja sobiliku õpikeskkonna loomine, lapse arengu ja õppimise toetamine. Hoiakute kujunemist toetab Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2011), mille järgi peab õppealajuhataja väärtustama erinevaid kultuure ja nende traditsioone ning arvestama kultuuride eripäradega (Koolieelse lasteasutuse..., 2011, § 4).

1.1. Õppealajuhataja valmisolek pagulasperest pärit laste vastuvõtmiseks

Teistsuguse kultuuritaustaga lapsed esitavad lasteaedadele väljakutse, sest tööks nendega peavad lasteaiad koostama individuaalseid õppekavasid, tegevustesse kaasama kõik lapsed

olenemata nende kultuurist ning veel tuleb arvestada sellega, et tegevused oleksid kõikidele lastele põnevad, arendavad. Väljakutseks on ka suhtlemine erineva kultuuritaustaga lapse vanematega, sest ei mõisteta teineteise keelt ning esineb erinevaid arusaamu hariduse eesmärkidest (Käosaar, 2009). Töötamaks teisest kultuurist pärit lastega puuduvad haridustöötajatel sageli vajalikud ettevalmistused ja ka varasemad kogemused (Riigikontroll, 2016).

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on pagulaslapse arengu toetamine lasteaia ja kodu koostöös (Koolieelse lasteasutuse..., 2011, § 3) ning õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise põhimõtteks on luua keskkond, mis toetab pagulaslapse arengut ja sotsialiseerumist (Koolieelse lasteasutuse..., 2011, § 4). Tähtsal kohal on väärtustada Eesti kultuuri traditsioone, kuid oluline on arvestada ka võõraste kultuuride eripäradega (Koolieelse lasteasutuse..., 2011, § 10). Õppetegevuste planeerimisel tuleb arvestada pagulaslapse eripäradega: keel, kultuur, vanus, sugu (Koolieelse lasteasutuse..., 2011, § 5). Õpetajate kutsestandardist lähtuvalt on oluline välja selgitada pagulaslapse arengutase ning lapse arengust lähtuvalt korraldada õppetegevusi (Õpetaja kutsestandard tase 6, 2013). Tähtsal kohal pagulaslastele õppe korraldamisel on sobivate õppemeetodite, õppevarade ja õppevahendite valmine; keeleõppel korrektse, selge ja arusaadava kõne kasutamine; koostöö lasteaia personali ja spetsialistidega (Õpetaja kutsestandard tase 6, 2013).

Võttes aluseks riiklikust õppekavast (Koolieelse lasteasutuse..., 2011), koolieelse lasteasutuse seadusest (Koolieelse lasteasutuse..., 2016) ja õpetajate kutsestandardist (Õpetaja kutsestandard tase 6, 2013) tulenevaid nõudeid, mõistetakse käesolevas töös *valmisolekuna* õppealajuhatajate *teadmisi* pagulasprobleemist, pagulasperede taustast ja pagulaslaste õpetamisega seonduvast, *oskusi* korraldada ja läbi viia pagulasperest pärit laste õpetamist ning *hoiakuid* pagulasperede suhtes. Õppealajuhataja valmisoleku pagulasperest pärit laste vastuvõtmiseks kujundavadki teadmised, oskused ja hoiakud ning õppealajuhataja isiklikud kogemused.

Õppealajuhataja teadmised: Kultuurilised erinevused võivad muuta pagulaslapsega suhtlemise ning teineteise mõistmise keeruliseks, sellepärast on oluline, et õppealajuhatajad eelnevalt tutvuksid kultuuriga, kust pagulaslaps pärit on (Euroopa Liidu Teataja, 2009). Kuna erinevaid kultuure on väga palju, siis ei ole võimalik kõikide eripärasid tunda, kuid oluline on selgeks teha, millised eripärad on kultuuriga seotud ning millised on individuaalsed, leiab Valk (2007). Ta lisab, et kultuuridevahelised erinevused võivad suhtlemisel tekitada arusaamatusi ja väärarvamusi ning isikliku kontakti puudumisel võib süveneda eelarvamus

teistesse kultuuridesse. Solli (2007) sõnul võivad eelnevad traumaatilised kogemused ja läbielamised mõjutada pagulaslapse edu õppimisel ja sotsialiseerumisel, sellepärast on oluline, et õppealajuhatajad oleksid kursis erinevate kultuuridega ja nende erinevustega, et osata tekkinud konflikte lahendada ja tekkepõhjusi analüüsida (Soll, 2004). Ta lisab, et erineva kultuuritaustaga laps võib konfliktide tagajärjel endasse tõmbuda või kaotada motivatsiooni, sellepärast on oluline, et oleks olemas sobivad teadmised konfliktiolukordi ennetada. Jürgenstein (2007) ütleb, et ennetamiseks probleemide tekkimist on vaja eelnevalt teadmisi erinevate usundite kohta ning siis saab ka kujundada tolerantset suhtumist.

Pagulaslapsele tuleb samuti tutvustada erinevate kultuuride eripärasid ja nende väärtustamist (Koolieelse lasteasutuse..., 2011, § 4), kuid tuleb sealjuures arvestada sellega, et laps säilitaks enda keele, kultuuri ja ajaloo (Tuuling, 2012; Kultuuriministeerium, 2014). Pagulasperest pärit lapsele tuleb tagada vajalikud oskused ja teadmised hakkamasaamiseks kohalikus kultuuris (Kärtner et al., 2006; Tuuling 2012). Baker (2005) ütleb, et õppealajuhatajatel ja teistel koolijuhtidel on väga oluline roll – nad peavad olema teadlikud võõrkeelt kõnelevate laste vajadustest, nende loomusest ja võimalikest toetamisvõimalustest ning oskama luua lastele keskkonna, kus suhtutakse neisse heatahtlikult ja toetavalt. Oluline on näidata üles poolehoidu pagulaslaste kultuurilise ja keelelise mitmekesisuse vastu.

Õppealajuhataja oskused: Õppealajuhataja ülesandeks on analüüsida ja hinnata õppe- ja kasvatustegevusi ning selle käigus oskus märgata, mida on vaja muuta, parandada ning teha vastavaid ettepanekuid lasteaija direktorile, hoolekogule, vallavalitsusele või linnavalitsusele (Koolieelse lasteasutuse..., 2016, § 22). Tähtsal kohal lapse arengu toetamisel on füüsiline ja sotsiaalne keskkond ning erinevad tegevused, mis on lapsele emotsionaalselt tähtsad (Soll, 2004). Pagulasperest pärit lapse arengule võib takistavalt mõjuda negatiivne keskkond, kus lapsel on rühmakaaslastega halvad omavahelised suhted või on teised lapsed tema suhtes vaenulikud ja kiuslikud. Toetavas keskkonnas tekib lapsel julgus rühmakaaslastega suhtlemiseks ning tõuseb tema enesekindlus ja enesehinnang (Baker, 2005).

Valesti valitud õppemeetodid võivad põhjustada pagulaslapsel raskusi õppimisel, leiab Baker (2005). Väga oluline on osata valida võõrkeelt kõnelevale lapsele eesti keele õpetamiseks ja õppimiseks õigeid vahendeid, mis aitavad korraldada mitmekülgseid tegevusi ning lihtsustavad ümbritseva maailma vahendamist. Mängu- ja õppevara peab olema valitud nii, et see toetaks nii lapse vaimset ja füüsilist arengut, kui ka emotsionaalset ja sotsiaalset arengut. Et õppeprotsess oleks lapsel edukas, selleks peavad õpetamiseks valitud õppevara ja materjalid olema ea- ja ajakohased ning ka õppetöös kasutatavad võtted sobilikud (Kärtner et

al., 2006). Selleks, et õppealajuhatajad oleksid valmis töötama erineva kultuuritaustaga lastega, tuleb korraldada ümber õpetajakoolitus ning õpetajate toetuseks peavad olema olemas uued mitmekeelsed õpikud ja lisaõppematerjalid (Trasberg, 2002).

Eesti keele kui teise keele õpet saab pagulasperest pärit laps alustada kolmeaastaselt (Innove, 2017), talle tuleb tagada hoiak, mis väärtustab eesti keelt ja kultuuri ning keeleoskus, mis vastab tänapäeva ühiskonna keelenõuetele (Kultuuriministeerium, 2014). Lapse keeleõppe eeldatavate tulemuste kavandamisel tuleb arvestada tema arengutaset ja vanust ning eesti keele õppe metoodikat ja mahtu. Kui lasteasutuses või rühmas toimub õppe- ja kasvatustegevus eesti keeles, siis saavad mitte-eesti kodukeelega lapsed omandada eesti keele lõimitud tegevuste kaudu või rakendades täieliku keelekümbluse metoodikat. Lõimitud tegevuste käigus võib lisanduda ka eesti keele tugiõpe (Koolieelse lasteasutuse..., 2011, § 9). Eestikeelne lasteaed pakub pagulasperest pärit lapsele erinevaid võimalusi eesti keeles suhtlemiseks ja eesti keele kuulamiseks, rühmaruumi paigutatud sõna- ja lausesedelid, näitevahendid ning eestikeelsed lasteraamatud ja erinevate tegevuste tegemisel liisusalmide lugemine või laulude laulmine ning jutukeste jutustamine aitavad kaasa eesti keele omandamisele (Hallap, 2008). Läbi mängude mängimise ja erinevate tegevuste omandab laps võõra keele kõige paremini. Kuna paljud pagulasperest pärit lapsed puutuvad võõrkeelega kokku ainult lasteaias, siis on väga oluline, et lasteaiaõpetaja suhtleks lapsega võõrkeeles nii palju kui võimalik (Ruutmets, Saluveer, 2008). Pagulaslapsel peab olema motivatsiooni kohaliku keele õppimiseks ja positiivne suhtumine kohalikku keelde, keele kõneleja keskesse (Rannut, 2003).

Taanis ja Soomes on 3–5aastastele lastel, kes räägivad riigikeelest erinevat keelt, võimalus käia ettevalmistusklassis, mis valmistab neid ette selleks, et tulla toime teises keeles õppimiseks. Sellises klassis saab erinevast kultuurist pärit laps rääkida oma emakeeles ning riigikeelt õpetatakse teise keelena. Sealse ettevalmistusprogrammi eesmärk on toetada erinevast kultuurist pärit lapse emakeele arengut ning valmistada last ette riigikeeles õppimiseks (Eurydice, 2001; Rannut, Rannut, Verschik, 2003). Soomes on kasutusel keelestrateegiad nii soome- kui rootsikeelsetes lasteaedades, mis annavad igapäevaelus keelelist tuge lastele, kellel on erinev keeletaust ning simuleeritakse rootsi keele mitmekesisist kasutamist. Antud keelestrateegia on mõeldud lasteaiaõpetajatele, lasteaiapersonalile ning aitab luua keskkonna, kus laps saab parimad võimalused keeleliseks arenguks. Lastega suhtlemisel kasutatakse sõnade ja fraaside kordamist, mida toetatakse žestide ja esemetega. Lasteaias on silmatorkavates kohtades erinevad temaatilised tekstid, luuletused, laulud.

Oluline on koostöö lapsevanematega, kus keskne idee on õppida vanemate kaudu lapsi rohkem tundma. Tähtis on, et lapsevanem saaks ülevaate lasteaia töömeetoditest ning lasteaiaõpetajad omakorda teada vanemate arvamuste kohta (Rootsi kultuurifond Soomes, 2008).

Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2011) on eraldi välja toodud paragrahv „Koostöö lapsevanemaga“ (§10), mis ütleb, et lapse arengu toetamiseks peab lasteasutuse ja lapsevanema vahel olema hea koostöö ning tuleb teineteist usaldada ja üksteisest lugu pidada. Õppealajuhataja on see, kes annab lapsevanemale regulaarselt infot lapse õppe- ja kasvatustegevuse korralduse, lapse arengu ja õppimise kohta ning tagasisidet lasteasutuse tegevuse kohta (Koolieelse lasteasutuse..., 2011, § 10). Hea kontakt kahe osapoolle vahel aitab kaasa sellele, et lapsel tekiks usaldus inimeste vastu, kellega ta lasteaias kokku puutub (Lunjova, Maiberg, 2012). Vanematega suheldes tuleb välja selgitada nende ootused ning lasteaed peab selgitama oma võimalusi töös võõrkeelt kõneleva lapsega. Lapsevanemate ja lasteaia suhtlusel võib takistuseks osutada see, et ei ole ühist suhtluskeelt, sellisel juhul on vaja leida tõlk, kes abistab lasteaia suhtlemisel. (Soll, 2004). Lasteaedade juhtkonnal võivad puududa piisavad teadmised pere vajaduste kohta ning puududa võib ka täpne visioon sellest, milline peaks olema haridusasutuse ja pere koostöö (Broekhof, 2004).

Lasteaia juhtkond peab tegema koostööd õpetajatega, õpetaja abiga ja lapsevanematega, mille käigus saavad kõik osapooled jagada oma kogemusi. Arutatakse läbi püstitatud eesmärgid, läbiviidud tegevused ning esitatakse oma arvamusi ja põhimõtteid lapse arengu kohta, mis kõik suurendab koostöös osalevate inimeste kindlustunnet. Omavaheline koostöö juhtkonna, õpetajate ja vanemate vahel toob välja lapse nõrgad ja tugevad küljed ning aitab kaasas sellele, et laps saavutaks parimaid tulemusi (Aarssen et al., 2006).

Õppealajuhataja hoiakud: Eesti Vabariigi Põhiseadus (1992) märgib ära, et ei tohi diskrimineerida inimesi, kellel on teistsugune nahavärv, sugu, keel, päritolu, rahvus ning ei tohi nende vastu vihkamist ja vägivalda õhutada. Pagulaslapse tulemuste saavutamist mõjutab see, kui teda diskrimineeritakse (Nesse, 2008). Oluline osa on sallivusel - tähtis on tunnustada erinevaid kultuure ning nendele kultuuridele omaseid tavasid, kombeid ja uskumusi (Tuuling, 2012). Kui pagulasperest pärit laps tuleb lasteaeda, siis ei ole ka temal veel kindlat hoiakut uue kultuuri suhtes ning tema teadvus hea ja halva kohta tekib alles lasteaias oleku käigus. Kui teda ümbritsevad aga sallivad inimesed, siis kujuneb ka lapsel positiivne maailmapilt ja eelarvamused kohalikust kultuurist (Tuuling, 2012). Õppealajuhatajate hoiakud mõjutavad pagulaslapsel negatiivsete või positiivsete hoiakute tekkimist. Ka Rannut (2003) ütleb, et

lasteaiatöötajad, kes võõrkeelt kõneleva lapse ja tema vanematega kokku puutuvad, peavad võtma neid hästi vastu ja suhtuma neisse positiivselt. Lasteaia kollektiivi lugupidav suhtumine pagulasperre mõjutab ka pere suhtumist lasteaeda ja sealseesse töötajatesse (Kärtner et al., 2006).

1.2. Ülevaade varasematest uurimustest

Varasemalt on läbi viidud erinevaid uuringuid, mis puudutavad pagulasperedest pärit lapsi, haridusasutusi ning sealseid haridustöötajaid. Uuringutest selgub, et õpetajad vajavad rohkem teadmisi võõrsilt pärit lapse kultuuri ja eripärade kohta ning eelneva käekäigu kohta (Kalind, 2017). Lasteaiaõpetajate ülesandeks on pakkuda võõrast riigist pärit lapsele turvalist ja mitmekesist keskkonda, see nõuab aga õppetöö ümberplaneerimist, suuremat ajakulu, informatsiooni kogumist ja lapsevanemate nõustamist (Taal, 2016). Õpetajate sõnul valmistab neile raskusi see, et uusimmigrantidest lapsed oskavad keelt puudulikult ning sellepärast ei mõista nad õpetatavat teksti, termineid ja sõnavara. Uusimmigrantidest lastega töötades kulub tunni ettevalmistamisele rohkem aega, lastega tuleb rohkem tegeleda ja neile suuremat tähelepanu pöörata (Sakkol, 2013) ning ka õppetegevused tuleb ümber kohandada ja lastele jõukohasemaks teha, õpetajad peavad lapsi rohkem individuaalselt juhendama (Kalind, 2017).

Kasemetsa (2013) uuringus selgus, et peaaegu pooled uuringus osalenud lapsevanemad peavad koostööd oluliseks, kuid nendest pooltest ainult 10% kinnitavad, et reaalne koostöö toimub. Lapsevanemad peavad väga oluliseks meetmeid, mida kasutatakse lapse arengu toetamiseks. Nad peavad vajalikuks nii abiõpetajate ja tugiisiku olemasolu, kui ka individuaalset abistamist, spetsiaalseid õppematerjale ning lisaõpet. Uuringus selgus veel, et puudub kindel tegevusplaan, kuidas võtta vastu välismaalt saabunud õpilasi ning nende õppetöö korraldamist, sest puuduvad eelnevad kogemused. Selgus, et õpetajad vajavad suuremat toetust juhtkondadelt ja koostööd erinevate spetsialistidega, toetamaks õpilasi ning vajatakse abi laste õppetöö korraldamisel. Tuntakse vajadust täiendõppe järele ning vajatakse ka lisaressursse spetsiaalsete õppematerjalide saamiseks.

Uuringutes märgiti ära, et uusimmigrantide õpilaste vastuvõtuks valmisolek puudub piisav koolitus, ettevalmistus ja valmisolek. Õpetajad on aga huvitatud enda koolitamisest ning soovivad saada juurde kogemusi, sest siis kasvab ka nende valmisolek (Möller, 2006). Lasteaiaõpetajatel ja –töötajatel puuduvad oskused teisest kultuurist pärit lastega töötamisel, seega tuntakse vajadust koolituste järele (Riigikontroll, 2016). Lasteaiaõpetajate jaoks on tähtis ennast koolitada, õpetajad peavad oluliseks muukeelse lapse eripärasid ning toetavad muukeelse lapse keeleõpet (Koiduaru, 2014). Uuringutes selgus aga, et õpetajad pole ennast

koolitanud antud valdkonnas, kuna see pole olnud vajalik. Siiski tunnistatakse, et neil on soov koolituste ja seminaride järgi, mis antud valdkonda, meetodeid ja võtteid tutvustaks (Berišvili, 2014; Riigikontroll, 2016). Samuti vajatakse koolitusi, et uusimmigrantide laste õpet tõhusamaks muuta (Kalind, 2017). Õpetajate kogemused on olnud küll positiivsed, kuid on esinenud ka raskusi – puudub eelnev ettevalmistus õpetamiseks sisserändajatest lapsi ning sellepärast arvasid õpetajad, et õpetajakoolituses võiks seda teemat rohkem käsitleda (Malozjomov, 2013). Väljaõppe vajalikkus ilmneb ka Mäesalu (2011) uurimuses, kus selgus, et lasteaiaõpetajad peavad kakskeelsete laste õpetamist raskemaks, kui ükskeelsete laste õpetamist ning tunnevad, et neile on vajalik väljaõpe antud valdkonnas. Õpetajad leiavad ennast tihti olukorras, kus nad peavad mitmekultuurilist haridust juurutama, kuid neil puudub selleks väljaõpe ja professionaalne ettevalmistus (Valdmaa, 2002). Tuntakse vajadust täiendkoolituste ja võõrkeeleõppe järele ning leiti, et kuna alushariduse raamõppekavas ei pöörata piisavalt tähelepanu muukeelsete laste toimetulekule, siis ei vasta õppekava ka nende ootustele. Tuntakse vajadust õppematerjalide ja spetsiaalsete õppevahendite järele, mis toetaks kakskeelsete laste õpetamist (Tuisk, 2005). Haridus- ja Teadusministeerium toetab koolide rahastamismudeli kaudu Eestisse tulevaid uusimmigrant lapsi ning rakendatakse tugisüsteeme, aidatakse lastel kiiremini haridussüsteemi sulanduda, koostatakse õppevahendeid ning rakendatakse koolitusmooduleid (Käosaar, 2009).

Läbiviidud uuringutes selgub, et lastega tehakse individuaalselt tööd ning olulisel kohal on hea koostöö lapsevanematega (Sakkol, 2013). Lasteaiaõpetajad planeerivad ja viivad läbi arenguestlusti, selleks nad teevad koostööd nii lapsevanematega kui ka teiste õpetajatega. Õpetajad vaatlevad muukeelset last, viivad temaga läbi intervjuusid ja analüüsivad tema töid, võttes arvesse lapse kodust keelt. Arenguestlustel lapsevanemaga kasutavad õpetajad eelnevat kirjeldamaks lapse arengut (Järs, 2015). Suhtlemisel lastevanematega tunnevad õpetajad keelebarjääri (Kalind, 2017) ja probleeme, mis on põhjustatud erinevate kultuuride ja kasvatustavade tõttu (Tuisk, 2005).

Kasemetsa (2007) uuringuaruandes uuriti valmisoleku kohta uusimmigrantide laste vastuvõtuks. Uuringu tulemustes selgus, et 5% uuringus osalenutest hindas valmisolekut uusimmigrantide laste vastuvõtuks väga heaks, 10% hindas seda heaks, rahuldavaks hindas 21% osalenutest ning 30% kehvaks. Antud uuringus selgus veel, et uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimise korralduse suhtes ollakse rahulolematud ning probleemiks on see, et personalil puuduvad vajalikud teadmised ja oskused antud valdkonnas.

Uuringus „Eesti elanike teadlikkus ja hoiakud pagulasküsimustes“ selgus, et pagulaste sisserrändamist Eestisse peetakse pigem negatiivseks, sest see suurendab tööpuudust, tekitab rohkem konflikte ning sisserränne mõjub sotsiaalsüsteemile koormavalt. Mures ollakse ka eesti keele ja kultuuri hääbumise pärast. Kuigi pagulaspoliitikat peetakse üldiselt üsna karmiks, soovitakse siiski, et see oleks veelgi karmim ning sisserrännet tuleks üldse takistada. Häirivaks peetakse pagulaste juures nende võõrast kultuuri ja teistsugust elustiili ning uskumusi ja kohaliku keele mitteoskamist (Siseministeerium, 2014). Kardetakse, et pagulased ei integreeru Eestis ning selle tõttu kasvab Eestis kuritegevus, selgus TNS Emori 2015 aasta uuringus „Arvamusuuring eesti elanike suhtumisest põgenikekriisi“. Ollakse arvamusel, et riik peaks esialgu siinse elanikkonna probleemidega tegelema, neid toetama ja abistama, kui et abistatakse riiki tulnud pagulasi.

2016 aastal läbiviidud uuringus selgus, et inimeste suhtumine ja hoiakud pagulastesse on paranenud ning üha enam on inimesi, kes tunnistavad, et inimestel on õigus vabalt rännata ja hädas olevaid inimesi tuleb vastu võtta (Voog, 2016). Uuringus selgus ka see, et inimeste ohutunde, võrreldes varasemaga, on samuti vähenenud. Voog (2016) leiab, et inimeste hoiakud olid varasemalt negatiivsemad, kuna pagulaste teema kerkis esile väga järsku ning oli aktuaalne, siis tekitas see inimestes erinevaid hirme ja sellega ka negatiivseid hoiakuid. Kui varasemalt suhtus pagulastesse ülikriitiliselt 40% uuringus osalejatest, siis 2016 aastal läbiviidud uuringus oli neid inimesi 30%, mis näitab negatiivse hoiakuga inimeste vähenemist. Uuringus selgus, et kõrgema haridusega inimesed on pagulaste suhtes tolerantsemad ning aktsepteerivad inimeste võimalust vabalt rännata (Voog, 2016; TNS EMOR, 2015). Ka kohalike inimeste teadmatus pagulaste teemal tekitab pingeid, hirmu, viha ja eelarvamusi ning selle muutmiseks peab inimesi pagulaste teemal rohkem informeerima (Siseministeerium, 2016).

Eelnevale tuginedes saab öelda, et varasemalt on uuritud, milliseid raskusi esineb lasteaiaõpetajatel töös pagulasperedest pärit lastega (Taal, 2016) ning millega peavad õpetajad arvestama (Sakkol, 2013). On uuritud ka seda, milline on õpetajate ettevalmistus töötamiseks võõrsilt pärit lastega (Valdmaa, 2002; Tuisk, 2005; Möller, 2006; Malozjomov, 2013; Berišvili, 2014; Koiduaru, 2014). Ka lasteaia ja lapsevanemate koostöö kohta on tehtud uuringuid (Sakkol, 2013; Järs, 2015).

1.2.1. Uurimisküsimuste teke

Käesoleva uurimistöö eesmärgiks on välja selgitada, millised on Tartu linna lasteaedade õppealajuhatajate arvamused enda valmisolekust pagulasperede laste vastuvõtmiseks ja õpetamiseks. Pagulaskriisi tõttu satub Eesti lasteaedadesse üha enam pagulasperest pärit lapsi ning sellest tulenevalt on autoril isiklik huvi uurida õppealajuhatajate valmisoleku kohta pagulaslaste vastuvõtmiseks ja õpetamiseks. Võttes arvesse varasemaid uuringuid (Berišvili, 2014; Järs, 2015; Kalind, 2017; Kasemets, 2013; Koitudaru, 2014; Käosaar, 2009; Malozjomov, 2013; Mäesalu, 2011; Möller, 2006; Sakkol, 2013; Taal, 2016; Tuisk, 2005; Valdmaa, 2002; Voog, 2016) ja käesoleva uurimistöö eesmäärke ning tuginedes teooriale (Aarssen et al., 2006; Broekhof, 2004; Baker, 2005; Hallap, 2008; Koolieelse lasteasutuse..., 2011; Koolieelse lasteasutuse..., 2016; Kärtner et al., 2006; Käosaar, 2009; Rannut, 2003; Soll, 2004; Trasberg, 2002; Tuuling, 2012; Õpetaja kutsestandard tase 6, 2013) sõnastatakse järgnevad uurimisküsimused:

1. Kuidas hindavad õppealajuhatajad enda valmisolekut pagulasperede laste vastuvõtmiseks ja õpetamiseks?
2. Kuidas toetavad õppealajuhatajad pagulasperest pärit last lasteaias?
3. Millised takistused esinevad töös pagulasperest pärit lastega?

2. Metoodika

Uurimistöö läbiviimiseks kasutati kvalitatiivset uurimismeetodit, mis toimub loomulikus olukorras ja kirjeldab tegelikku elu (Hirsjärvi et al, 2005; Õunapuu, 2014). Andmete kogumiseks kasutati intervjuud, mis annab tulemustena kirjeldusi uuritavate arvamuste, käitumiste, arusaamade, kogemuste ja tõlgenduste kohta (Hirsjärvi et al, 2005; Laherand, 2008; Õunapuu, 2014). Intervjuu on kvalitatiivse uurimismeetodina hea valik, kuna selle läbiviimise käigus on võimalik, olenevalt olukorrast või intervjuueeritavatest, uurimistöö kava jooksvalt ümber korraldada (Hirsjärvi et al, 2005; Laherand, 2008). Uurimistöö mõõtevahendiks oli poolstruktureeritud intervjuu ning saadud tulemuste analüüsimiseks kasutati induktiivset sisuanalüüsi.

2.1. Valim

Uurimus viidi läbi 2018. aasta kevadel ning uuringus osales neli õppealajuhatajat Tartu linna lasteaedadest. Valimi koostamisel kasutati eesmärgipärast mugavusvalimit, kus

õppealajuhatajad valiti kindlate kriteeriumite, kättesaadavuse, leitavuse ning uuritavate koostöövalmiduse alusel (Õunapuu, 2014). 8 õppealajuhatajat said ettepaneku uurimistöös osaleda, neist 4 olid koostöök valmis. Kriteeriumiteks oli see, et õppealajuhataja töötab eestikeelsete lasteaias ning lasteaed asub Tartu linnas. Õppealajuhatajatega võeti ühendust e-kirja teel, kus uurimistöö autor ennast ja töö eesmärgi tutvustas ning andis teada soovist neid intervjuuerida.

Uurimistöö autori jaoks oli oluline kinni pidada uurimistöö eetika nõuetest. Intervjuud viidi läbi lasteaedades, kus õppealajuhatajad töötasid, sellisel juhul viibisid nad loomulikus töökeskkonnas ning kokkusaamine toimus neile sobival ajal. Intervjuude alguses tutvustas autor õppealajuhatajatele uurimistöö eesmärgi ning andis teada diktofoniga salvestamise soovist. Õppealajuhatajaid informeeriti, et nende osalemine uuringus on vabatahtlik ja anonüümne ning saadud tulemusi kasutatakse ainult antud uurimistöös. Intervjuude pikkused olid erinevad: kõige lühem intervjuu kestis 56 minutit, kõige pikem intervjuu 88 minutit. Intervjuude varieeruvat kestvust mõjutasid õppealajuhatajate vastused. Intervjuude salvestamiseks kasutati diktofoni ning hiljem helifailid transkribeeriti.

Tabel 1. *Uurimuses osalenud õppealajuhatajate taustandmed.*

Pseudonüüm	Lasteaias töötanud	Pagulaslaste õpetamiskogemus
Õppealajuhataja 1	10 aasta	1 aasta
Õppealajuhataja 2	9 aastat	kogemus puudus
Õppealajuhataja 3	18 aastat	kogemus puudus
Õppealajuhataja 4	38 aastat	1 aasta

Uuringus osales 4 õppealajuhatajat, kellest kahel oli olemas varasem kogemus pagulasperest pärit lastega ning kahel õppealajuhatajal kogemus puudus. Ühel õppealajuhatajal oli kogemus Süüria perekonnaga, teisel Hispaania perekonnaga.

2.2. Andmekogumismeetod

Antud uurimistöös kasutati andmekogumismeetodina poolstruktureeritud intervjuud, kuna sellisel juhul on küsimused eelnevalt koostatud, mis muudab intervjuu läbiviimise lihtsamaks. Poolstruktureeritud intervjuu korral saab intervjuueeritav vajadusel küsimuste järjekorda muuta või neid täpsustada ning küsimuste sõnastamine on paindlik. Vastajal on võimalik arvamust avaldada ja oma vastuseid selgitada (Hirsjärvi et al., 2005; Õunapuu, 2014). Uurimistöös

võeti aluseks uurimisküsimused, teooria ja varasemad uuringud, mille alusel koostati intervjuuküsimused. Intervjuud jagunesid neljaks teemaplokiks. Esimene plokk sisaldas küsimusi intervjuueeritava taustandmete kohta ning arusaama pagulasteemat puudutavatest terminitest ja hetkeolukorrast. Teine teemaplokk sisaldas küsimusi õppealajuhatajate varasemate kogemuste kohta pagulasperest pärit laste vastuvõtmisel ja õppe korraldamisel ning hinnangut enda valmisolekust. Kolmas plokk sisaldas küsimusi selle kohta, kuidas õppealajuhatajad pagulaslaste lasteaias toetavad ning millised takistused ja probleemid, töös nende lastega, esinevad. Neljandas olid küsimused, milles sooviti teada saada õpetajate ettepanekuid, kuidas muuta pagulasperest pärit laste õpet tõhusamaks. Selleks, et tagada uurimistöö valiidsus, viis autor läbi pilootintervjuu, mille käigus selgus, milliste küsimustega saab intervjuueeritavalt kätte kõige rohkem informatsiooni ning kas küsimused on intervjuueeritavale arusaadavad. Pilootintervjuus esitatud küsimustele sai autor head vastused, seega ei olnud vajadust küsimusi ümber muuta ning samasid küsimusi kasutati ka järgmistes intervjuudes. Valimisse lisati ka pilootintervjuus osalenud õppealajuhataja.

2.3. Protseduur

Intervjuude alguses tutvustas intervjuueeritav ennast õppealajuhatajatele ning andis ülevaate uurimistöö teemast ja eesmärgist. Teavitati intervjuueeritavaid eeldatavast ajakulust ja kinnitati üle nende anonüümsus intervjuus osalemisel. Paluti luba diktofoni kasutamiseks. Selleks, et muuta õhkkonda vabamaks, alustati intervjuusid sissejuhatavate küsimustega õppealajuhatajate taustandmete kohta. Intervjuud viidi läbi lasteaedades, kus õppealajuhatajad töötasid, sellisel juhul viibisid nad endile loomulikus ja vabas keskkonnas. Intervjuud toimusid õppealajuhatajatele sobival ajal. Intervjuude lõpus laeti helisalvestised diktofonist arvutisse.

Käesolevas töös analüüsiti nelja transkribeeritud intervjuud. Kokku sai transkriptsioone 83 lehekülge. Analüüsimeetodiks oli kvalitatiivne sisuanalüüs, mille eesmärk on võtta transkribeeritud teksti, kui tervikut ning annab võimaluse tekkinud koode ja kategooriaid hiljem üle vaadata ja vajadusel lisada. Kvalitatiivse sisuanalüüsi korral ei otsita arvulisi tulemusi, vaid oluline on leitud koodid ja kategooriad, millel on uurimisküsimustest lähtuvalt oluline tähendus, omavahel siduda (Kalmus, Masso, Linno, 2015).

Uurimistöö andmeanalüüs hõlmas kolme etappi: transkribeerimine, kodeerimine ja kategooriate moodustamine.

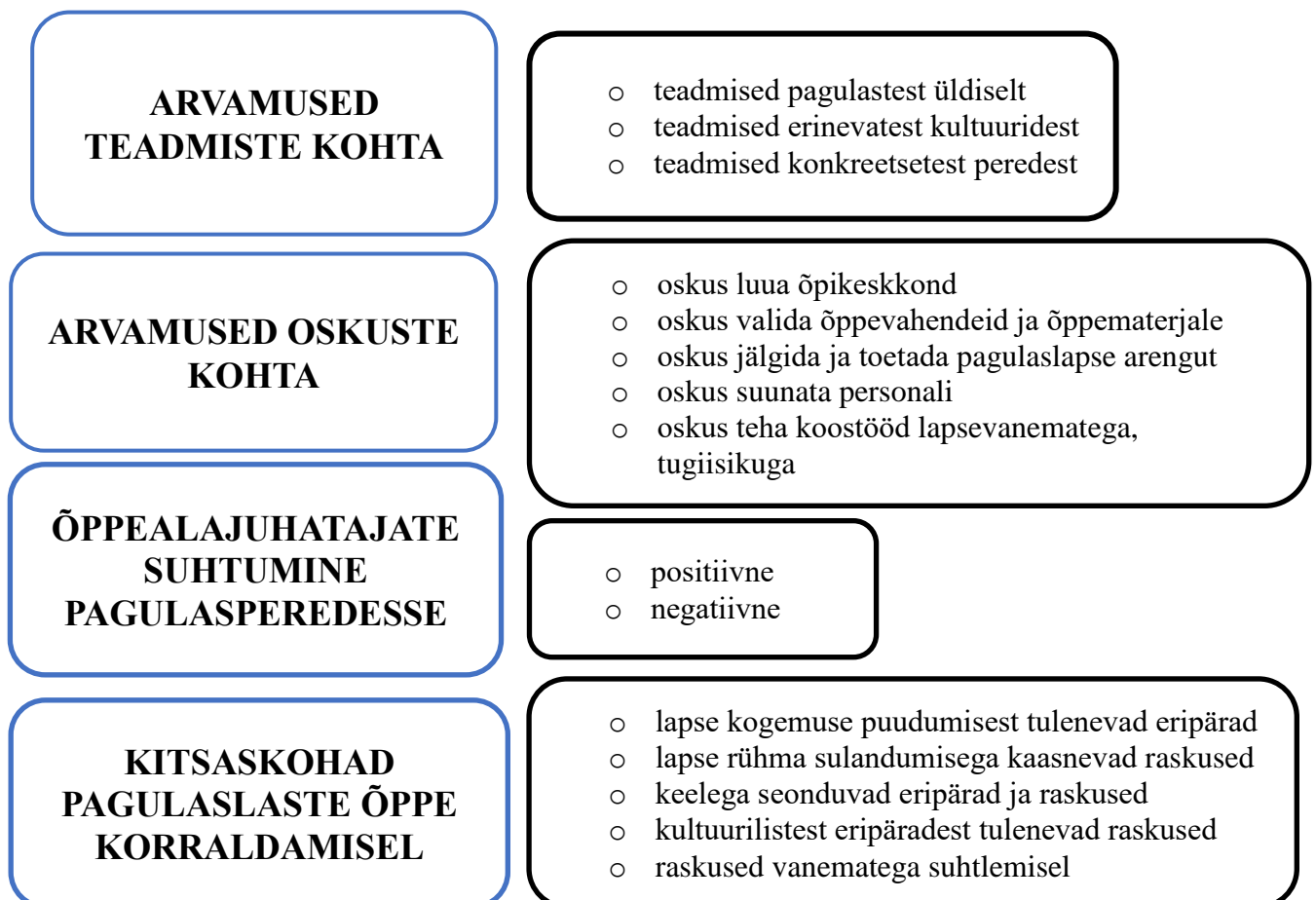
Transkribeerimine. Salvestatud intervjuude helifailid muudeti tekstifailideks.

Transkribeerimisel antakse helifailile kirjalik kuju ning oluline on anda intervjuueeritava kõne edasi võimalikult täpselt (Laherand, 2008). Intervjuude transkribeerimiseks kulub 6–10 tundi, olenevalt intervjuu pikkusest. Selleks, et parandada transkribeerimisel tekkinud võimalikud vead, kuulati helisalvestised üle.

Kodeerimine. Selleks, et teksti põhjalikumalt uurida ja sellest paremini aru saada jaotati tekst osadeks. Intervjuudest leiti sarnased mõtted, loodi samasisulised lõigud, mis muudeti koodideks (Kalmus, Masso, Linno, 2015). Koodide märgistamiseks kasutati värvilisi markereid. Kaaskodeerija abiga kodeeriti üks intervjuu täies mahus ning hiljem arutleti tekkinud koodide üle ja võrreldi neid. Tekkis 306 koodi, mis omakorda sarnasuse alusel koondati ning tekitati alakategoriad.

Kategoriate moodustamine. Kategoriate moodustamiseks lõigati tekstist välja samamõttelised tervikud ning seejärel need grupeeriti sarnasuse alusel. Sarnased koodid koondati alakategoriateks, mis omakorda jagati peamisteks suuremateks põhikategoriateks. Põhikategoriad ja alakategoriad tuuakse välja joonisel 1.

Joonis 1: Kategoriad ja alakategoriad

**ETTEPANEKUD
PAGULASLASTE ÕPPE
TÕHUSTAMISEKS**

- koolitused, täiendõpe
- teiste lasteaedade kogemused
- lisatoetus pagulaslastele
- lasteaiaväline abi

3. Tulemused

Õppealajuhatajatega läbiviidud intervjuude tulemuste analüüsimisel kasutati induktiivset lähenemist, tekkis 5 peakategooriat:

1. Õppealajuhatajate arvamused teadmiste kohta
2. Õppealajuhatajate oskused
3. Õppealajuhatajate suhtumine pagulasperedesse
4. Kitsaskohad pagulaslaste õppe korraldamisel
5. Ettepanekud pagulaslaste õppe tõhustamiseks

Tulemused esitatakse järgnevalt tekkinud peakategooriate kaupa.

3.1. Õppealajuhatajate arvamused teadmiste kohta

Teadmised pagulastest üldiselt on õppealajuhatajatel olemas: intervjueeritavate arvates on pagulaste puhul tegemist selliste inimestega, kes on sõjapõgenikud ning tulevad Eestisse sõjapiirkonnast ümberpaigutuskava alusel ning nad ei satu Eestisse juhuslikult; enamasti tulevad need pered täiesti võõrasse keskkonda ja riiki, mille kohta nad mitte midagi ei tea. Samas tõdeti ka, et pagulaste vastuvõtjatel endal pole alati piisavalt vajalikke teadmisi. Seepärast on olulisel kohal teadmised konkreetsetest peredest: kust nad pärit on, kuidas on pere Eestisse sattunud, milline on olnud nende teekond ning milline on üldse olnud nende lapse eelnev kokkupuude lasteaiaga. Intervjueeritavad leidsid, et kui eelnevad kogemused on olnud traumeerivad, siis peab lasteaed seda teadma. Sama arvati lapse tervisliku seisundi ja harjumuste ning erivajaduste kohta.

Kõik intervjueeritavad tõdesid, et nende teadmised erinevatest kultuuridest ei ole piisavad ning seepärast peetakse tähtsaks omandada teadmisi lapse kultuuri, usu, kommete, traditsioonide ja toitumise kohta. Informatsiooni saadakse internetist, ajalehtedest ja meediast, kuid õppealajuhatajate sõnul ei pruugi sellisel moel saadud info olla piisav, et mõista pagulaspere kombeid ja kultuuri. Rõhutati asjaolu, et võõrast kultuurist pärit inimeste vastu

tuleb olla vastuvõtlik, tolerantne ning ilma eelarvamusteta. Lasteaia juhi rollis olles peeti enda puhul oluliseks pagulaspere kultuurilise tausta tundmaõppimist, et tekiks oskus erinevates olukordades õigesti käituda ja ka personalile toeks olla. Arvati, et oluline on pagulasperet integreerida meie ühiskonda, kuid sealjuures ei tohi ära unustada selle pere enda identiteeti ning oluline on näidata perele, et kuigi nad peavad kohanema Eesti riigi tavade ja kultuuriga, siis on siiski oluline säilitada ka nende endi identiteet, ei tohiks neile teist rahvust peale suruda.

3.2. Õppealajuhatajate arvamused oskuste kohta

Õppealajuhatajad tõid välja erinevad oskused, mida on vaja töös pagulasperest pärit laste ja nende vanematega. Intervjueeritavate sõnul on tähtsal kohal oskus luua õpikeskkond, mis toetab pagulaslapse arengut ning tekitab temas turvatunnet. Erinevate piltide ja tekstide rühmaruumi paigutamine arendab pagulaslapse võõrkeelt ning pildid perekonnast rühmaruumi seinal tekitavad kindlama tunde, leidsid õppealajuhatajad.

Selleks, et toetada lapse keelelist ja sotsiaalset arengut on olulisel kohal oskus valida õppevahendeid ja õppematerjale, leidsid intervjueeritavad. Õppevahenditena toodi välja töövihikud, töölehed, tegevuskaardid, tegevuspildid, emotsioonide kaardid, piltogramm, lauamängud, dramatiseeringud, laulud, luuletused, võõrkeele kuulamine arvutist.

Õppealajuhatajad lisasid, et õpetamisel on abiks ka oskus kasutada kehakeelt asjadele ja piltidele osutamisel või millegi seletamisel. Ka rühmakaaslased on pagulaslapsele headeks õpetajateks, neilt õpib laps jälgendamise ja matkimise teel. Oluliseks peeti õppealajuhatajate isikuomadusi – olla salliv, omada empaatiavõimet ning säilitada rahulikkus igas olukorras, olla inimlik, positiivne, paindlik ja loov, tekitada lapses usaldus. Rõhutati kuulamisoskuse, märkamisoskuse ja suhtlemisoskuse vajalikkust.

Intervjueeritavate sõnul on olulisel kohal oskus jälgida ja toetada pagulaslapse arengut, kus tähtsatel kohtadel on keeleline areng ning sotsiaalne areng. Intervjueeritavate arvates peab kehtima reegel, et üks laps, üks keel ning temaga tuleks suhelda eesti keeles. Mida kiiremini pagulaslaps ümbritsevat mõistma hakkab, seda kiiremini hakkab tal ka võõrkeel arenema, märgivad intervjueeritavad. Pagulaslapsega suhtlemisel peab kõne olema selge, arusaadav, kõnelemise tempo peab olema aeglane ning pidevalt tuleb korrata, nii üksikuid sõnu, kui ka lauseid. Toodi välja ka oskus keeleõpet korraldada nii, et see oleks hästi läbimõeldud ja toetaks pagulasperest pärit last ning aitaks tal lasteaias kohaneda. Sotsiaalse arengu toetamiseks peab rühmas ära tegema eeltöö, leiavad õppealajuhatajad. Rühmale tuleb teada

anda, et nendega liitub laps, kes ei räägi eesti keelt ning on pärit teisest riigist, siis on pagulaslapsel kergem rühma sulanduda. Õppealajuhatajate sõnul on lapsed sõbralikud ja võõraste vastu heatahtlikud, neil ei ole komplekse ning harjuvad uue olukorraga ruttu. Tähtis on lastele meelde tuletada ka viisakusreeglid: ole sõbralik, käitu viisakalt, jaga asju teistega, ära löö, leiavad intervjuueeritavad. Laste omavahelisele läbisaamisele aitab kaasa ka see, kui suunata pagulaslaps tegevustest ja mängudest osa võtma ja rühmakaaslastega koostööd tegema.

Õppealajuhatajad tõid välja, et pagulaslapse arengut saab hinnata vaatluse teel ning esialgu ei saa hinnata pagulaslapse teadmisi, vaid ainult oskusi: mänguoskus, sotsiaalsed oskused, enesekohased oskused. Õppealajuhatajad leidsid, et arengut saab hinnata näiteks muusikalistes tegevustes ja ka matemaatikas kujundite määramisel, visuaaliga seotud tegevustes, peenmotoorsetes tegevustes, kunstitegevustes. Paljude eelnevate tegevustega saab ära näha, kas lapsel on püsivust, kas ta saab aru, kas ta tajub värve ja mustreid. Intervjuueeritavate sõnul peab laskma pagulaslapsel olla esialgu lihtsalt vaatleja rollis ning alles siis hakata teda jooksvalt tegevustesse kaasama, temaga rohkem suhtlema. Hiljem tulevad ka pagulaslapse esimesed võõrkeelsed sõnad ning esimesed arusaamised mingisugustest väljenditest. Intervjuueeritavate sõnul baseeruvad, arengu hindamisel, paljud asjad kõnel, juhenditest arusaamisel, millegi tegemisel aga kuna pagulaslaps eesti keelt ei oska, siis võivad tekkida tal raskused ülesannete täitmisel.

Õppealajuhatajate sõnul on oluline teha koostööd lasteaia personaliga: rühmaõpetajatega, liikumis- ja muusikaõpetajaga, õpetaja abiga, direktoriga, logopeediga, erispetsialistiga, eripedagoogiga ja psühholoogiga. Tähtsal kohal on oskus suunata personali, toetada ja abistada, leiavad nad. *Õppealajuhataja 1*: „Eks me rääkisime rohkem alguses, sest õpetajatele oli see šokk ka: „Issand, meie rühma, meil ei ole ju vastavat eel-koolitust, meil ei ole haridust selle koha pealt rääkida!“ Nad ise olid šokis. Me istusime siin õppealajuhataja kabinetis, tihti peale rääkisime, kui meil on ka nädala lõpus päevikute või nädalakavade kinnitamise aeg, nad istusid ja rääkisid, lihtsalt rääkisid oma emotsioonidest.“ Olulisel kohal on ka oskus teha koostööd lapsevanematega, tugiisikuga, märgivad õppealajuhatajad. Perega tuleb luua head suhted, oluline on välja selgitada lapsevanemate ootused, mured ja rõõmud ning anda tagasisidet selle kohta, kuidas nende lapsel lasteaias läheb. Tähtis on, et lapsevanem ja lasteaed saaksid teineteisest aru, et ei läheks suhtlemisel mingisugune oluline informatsioon kaduma. Kindlasti on vajalik koostöö tõlgi või tugiisikuga, sest sageli ei oska pagulaspere kohalikku keelt ning see tekitab takistusi omavahelisel suhtlemisel. Sellisel juhul oleks tõlk

või tugiisik vahendajaks pere ja lasteaia vahel, abistaks peret hakkamasaamisel võõras keskkonnas ning tutvustaks lasteaia süsteemi. Ka linnavalitsuse haridusosakonnaga ja teiste lasteaedadega on oluline koostööd teha, lisasid õppealajuhatajad.

3.3. Õppealajuhatajate suhtumine pagulasperedesse

Õppealajuhatajate sõnul oli koostöö pagulasperedega enamasti positiivne: pered olid lasteaia suhtlemisel viisakad ning respekteesid lasteaia tööd, võeti lasteaia poolset infot teadmiseks ning arvestasid sellega. Pered oli osavõtlikud ning osalesid erinevatel spordiõhtutel, üritustel, mänguhommikutel ja tähtpäevadel. Intervjueeritavate jaoks on oluline, et Eestisse tulnud pagulasperede lapsed tunneksid ennast lasteaias hästi ning tahaksid lasteaias käia ning tähtis on pagulasperedele näidata, et nad on siin teretunud. Õppealajuhatajate sõnul tekitab töö pagulasperedega lasteaia töötajates ka rohkem tolerantsust nende perede suhtes. Rõhutati, et pagulasperest pärit laste vastu on lasteaed alati positiivselt ja heatahtlikult meelestatud, toetatakse igati pagulaslast ning tehakse kõik, et laps ennast lasteaias hästi tunneks.

Õppealajuhatajate sõnul võivad pagulaspered oma käitumisega põhjustada lasteaia personalis negatiivset hoiakut, seda sellisel juhul, kui pere on lasteaia koostöös passiivne ning suhtumine lasteaia töösse negatiivne. *Õppealajuhataja1: „Kui nemad teevad meiega koostööd, ei ole ühelgi poolel probleeme. Kui üks pool ei soovi koostööd teha, vot siis on probleem. Siis on selline tunne, et ma pean müüma maha oma tööd, et talle meeldida.“* Intervjuude salvestisi üle kuulates ning õppealajuhataja hääletooni arvestades leidis autor, et ühel juhul esines õppealajuhatajal pagulaspere suhtes negatiivne hoiak, mis oli tekkinud, kuna pere ei olnud koostööst väga huvitatud, nad ei olnud vaimustuses, et peavad lasteaia suhtlema ning ei pidanud kinni kokkulepitud aegadest. Õppealajuhataja vastustest jäi autorile mulje, et perel polnud motivatsiooni ning nad olid pettunud, et peavad Eestis elama. Intervjueeritavate sõnul võivad lasteaia töötajatel olla pagulasperede suhtes mingisugused hoiakud ja kartused ning selleks, et neid hirme hajutada, jagasid õppealajuhatajad eelnevalt personalile informatsiooni pere kohta. Õppealajuhatajate sõnul paneb töö pagulasperedega lasteaia töötajaid proovile ning toob juurde lisatööd.

3.4. Kitsaskohad pagulaslaste õppe korraldamisel

Intervjueeritavate sõnul võivad esineda lapse kogemuse puudumisest tulenevad eripärad: pagulaslapsel võib puududa igasugune eelnev kogemus lasteaia ning sellisel juhul ei pruugi

ta aru saadagi, mis temalt oodatakse ning miks ta üldse peab midagi tegema. Näitena toodi välja, et pagulaslapsele võib tekitada ängi ja ärevust ka kõige lihtsam tegevus, näiteks rühmaruumist saali liikumine, sest ta ei mõista keelt ja ei saa aru, mis tema ümber toimub.

Õppealajuhatajad toovad välja ka lapse rühma sulandumisega kaasnevad raskused: rühmakaaslased ei pruugi võtta last omaks ning ei kaasa teda oma mängudes ja tegevustesse. Eriti just sellises olukorras, kus rühm on olnud kokkuhoidev ning varasem kokkupuude võõrast riigist pärit lapsega puudub. Pagulaslaps võib muutuda lasteaeda sattudes kinniseks ning sellisel juhul ei otsi ta ka ise teiste lastega kontakti ning jääb eraldatuks.

Õppealajuhatajate sõnul võivad pagulaslapsel esineda keelega seonduvad eripärad ja raskused, näiteks võõrkeelest arusaamine: pagulaslaps ei oska eesti keelt, lasteaia meeskond ei valda võõrkeelt, selle tagajärjel üksteisest arusaamine ja teineteise mõistmine on võimatu. Intervjueeritavate sõnul võib juhtuda, et pagulaslaps paar esimest kuud üldse ei räägi. Pagulaslaps vajab kindlasti rohkem tähelepanu, selgitamist ja toetamist. Veel lisasid õppealajuhatajad, et pagulaslapselt ei saa kohe alguses oodata ka mingisuguseid tulemusi, selgeks on vaja teha, kui kohanemisvõimeline ja vastuvõtlik võõrkeelele ta üldse on.

Pagulaslapsel võivad esineda ka kultuurilistest eripäradest tulenevad raskused, leiavad õppealajuhatajad ning sellepärast on oluline arvesse võtta lapse kultuuri, tavasid, kombeid ja uskumusi. Õppealajuhatajate jaoks on oluline välja selgitada lapse tervislik seisund, kultuurist tulenevad söömistavad, harjumused ning tähtpäevad, pühad. Oldi arvamusel, et pagulasperest pärit lastel võivad puududa ka meie kultuurile omased mängu- ja käitumisoskused, nad võivad olla harjunud olema piirideta. Kindlasti mõjutab lapse käitumist ka võõrasse keskkonda, võõra keele ja inimeste sekka sattumine.

Õppealajuhatajate arvates esinevad raskused vanematega suhtlemisel ning takistuseks saab sageli keelebarjäär. Vajalikuks osutub tugiisiku või tõlgi olemasolu, kes suhtlemist ja infot osapoolte vahel vahendaks, märgivad intervjueeritavad. Oluline on lapsevanematele tähelepanu pöörata ning lasteaed peab näitama ise üles initsiatiivi pere abistamiseks ja neile vajaliku info tutvustamiseks. Teinekord on takistuseks ka kontakti saamine lapsevanematega. *Õppealajuhataja 1: „Eem, tundus alguses meile väga kummaline see, et tuli tõlk kaasa ainult, ei tulnud nende tugiisikut, tugiisik on reeglina meil siin eestlane, eesti poolel, projektiga MTÜ inimene ja ei antud meile perekonna telefoninumbreid, ei aadresse, see oli salastatud kõik. Me pidime läbi tugiisiku kõiki asju rääkima, helistama. Siis kõigepealt võtsime ühendust tugiisikuga, tema ei vastanud või jätsime sõnumi, kirjutasime talle, sest meil ei olnud nagu millegipärast õigust otse lapsevanemale rääkida.“*

3.5. Ettepanekud pagulaslaste õppe tõhustamiseks

Õppealajuhatajate sõnul nad väga palju koolitusi ja täiendõpet, seose pagulasperedega, saanud ei ole ning kuna enamuse koolitusi on toimunud ka väga ammu, siis teadmised antud teemal võivad olla puudulikud. Üldiselt tunnevad õppealajuhatajad, et materjalid, mis abistavad pagulasperest pärit lapsega töötamisel, on lasteaedadel olemas ning ka koolitustel, projektidel osalemine on andnud teadmisi, uusi materjale, mis õpetavad, kuidas pagulaslast lasteaeda integreerida, kuidas neid lasteaeda vastu võtta. Lisaks on need kogemused avardanud silmaringi, muutnud mõttemaailma ning hajutanud hirme, lisavad nad. Üldiselt tunnevad õppealajuhatajad, et erinevad koolitused ja täiendõpe, enesetäiendamine kuluks neile ära küll, siis oskaksid nad ka lasteaia meeskonda rohkem toetada. Nad arvavad, et võiks olla rohkem koolitusi, kus tutvustakse lasteaedadele pagulaste teemat üleüldiselt, poliitilist ja kultuurilist tausta. Tuntakse vajadust koolituste järele, mis õpetavad metoodikat ja seda, kuidas õpetada eesti keelt, kui võõrkeelt. Intervjueeritavad arvavad, et nad saaksid pagulasperedega ja pagulaslaste õpetamisega, vastuvõtmisega hakkama, kuid tunnevad, et just pagulaspere endaga peaks keegi rohkem tegelema, sest tihti osutub probleemiks just see, et pere ei ole toimuvaga üldse kursis. *Õppealajuhataja1: „On oluline see, et kui keegi hakkab nende peredega siin eesti poolel, eksju Tartu linnas tegelema, ükskõik, mis ametnik, ta viiks pere kurssi, kuhu see pere on tulnud ja mis teda siin ootab, mis on see süsteem siin. Minule tundub, et see pere nagu ise, esimesel korral, meiega tutvumisel sai teada, mis siin lasteaed üldse endast kujutab, et siin on ka reeglid, siin on ka kellaajast kinnipidamine, see oli talle nagu huvitav, et tal ei olnud nagu kokkupuudet. Pigem peaks hoopiski tegema lapsevanema tasemel selle eeltöö ära, et selgitama täpsemalt, mis ühiskonnaga on tegemist, missugused käitumisharjumused on siin. Seda laste vanemate harimist on pigem rohkem vaja.“*

Väga oluliseks peavad õppealajuhatajad seda, et teised lasteaedad jagaksid oma kogemusi pagulasperede vastuvõtmisest, õppetöö korraldamisest, koostööst, ideedest. Intervjueeritavad osaleksid kindlasti lasteaedade kokkusaamistel, kus jagatakse kogemusi, räägitakse probleemidest ja nende lahendamise võimalustest ning jagatakse häid ideid ja õppematerjale.

Õppealajuhatajate arvates on vajalik lisatoetus pagulaslapsele: vajadus inimese järele, kes teeb pagulasperega ära esmased toimingud, määrab pagulaslapse arengu, et kuhu rühma ta sobiks ning millised on tema võimed ning. Lasteaia meeskonnad on küll pädevad seda kõike ise tegema, kuid sellise inimese olemasolu vähendaks õpetajate koormust ning oleks abiks. Lisatuge oleks pagulaslapsele vaja just hommikupoolsetel aegadel, kui toimuvad tegevused.

Kindlasti on vajadus tõlgi järele, sest lasteaegade meeskonnal ei pruugi olla piisavat keelelisi oskusi võõrkeeles suhtlemiseks ja õpetamiseks. Õppealajuhatajate sõnul kurdavad õpetajad selle üle, et neil puudub piisav väljaõpe pagulasperedega töötamiseks. Õpetajad tunnevad, et neile tuleb tööd ja koormust juurde ning on murelikud, et kas topeltkoormuse eest nad ka mingisugust lisatasu saavad. Intervjueeritavad leidsid veel, et kuigi lasteaiaväline abi kohalike omavalitsuste ja ametnike näol on olemas, tuntakse siiski, et lasteaiale ja õpetajatele jääb liiga suur koorem kanda. Tihti on õpetaja see, kelle teha jääb ka sotsiaaltöötaja või tõlgi töö ning tihti tunnevad õpetajad, et nad on oma probleemiga üksi, märgivad õppealajuhatajad. Nad arvasid, et lasteaiavälist abi võiks rohkem olla ning ka mingisugune rahaline toetus, mille abil saaks lasteaedadesse juurde materjale, mis aitaks õpetajaid töös pagulasperedega ja ka võimalus täiendavatele teenustele. Lisati veel, et kohalike omavalitsustelt võiks rohkem abi saada, kes seletaks lahti pagulasperest pärit last puudutavad riikliku õppekava punktid.

Pagulasperedest pärit laste lasteaedadesse tulemine õppealajuhatajates mingisuguseid hirme ei tekita. Õppealajuhatajad on endi sõnul avatud sellele, et pagulaspered Eesti lasteaedadesse tulevad, oldi arvamusel, et pagulasperedega töötamine rikastab, avardab silmaringi ning on heaks võimaluseks võõrkeelte praktiseerimiseks. Õppealajuhatajad on enda arvates valmis pagulasperest pärit lapsi lasteaeda vastu võtma ning nendega töötama.

4. Arutelu

Esimesele uurimisküsimusele „Kuidas hindavad õppealajuhatajad enda valmisolekut pagulasperede laste vastuvõtmiseks ja õpetamiseks?“ selgus intervjuusid analüüses, et õppealajuhatajatel on küll olemas teadmised pagulastest ja põgenike olukorrast, kuid nad vajavad rohkem teadmisi pagulasperede kultuurist, tavadest, traditsioonidest, kommetest, uskumustest ja lapse tervislikust seisundist. Tuul, Kirbits, Kinkar (2011) kinnitavad, et väga oluline on see, et lapsevanemad annaksid lasteaiale teavet oma kultuuri eripärade kohta. Võib juhtuda, et nende laps ei saa osaleda mingis kindlas õppetegevuses või ei tohi süüa mingit kindlat toitu, sest nende kultuur seda ei luba. Õppealajuhatajale tuleb kasuks, kui ta eelnevalt on tutvunud erinevate kultuuridega ning nende kultuuride traditsioonide ja kommetega, sest siis on tal lihtsam leida lahendust ebameeldivates olukordades, mis on tekkinud seoses pagulasperest pärit lapsega või lapsevanematega (Märka, Kuuspalu, Soll, 2002).

Informatsiooni saavad õppealajuhatajad pagulaste kohta ajalehtedest, internetist, uudistest, kuid tunnevad siiski, et sellisel teel saadud info ei ole piisav ja täielik. Kuna pagulaspered

tulevad sageli väga traumeerivast keskkonnast ja olukorrast, siis peavad õppealajuhatajad oluliseks teada saada, kust need pered tulevad ning millised on nende varasemad kogemused lasteaiaga.

Õppealajuhatajate sõnul esines neil takistusi pagulasperegea suhtlemisel keelebarjääri tõttu ning tunti vajadust tõlgi või tugiisiku järele, kes peret ja lasteaeda vahendaks, tutvustaks lapsevanematele lasteaia süsteemi, reegleid ning annaks lasteaiale teada pere ootused, mured, küsimused ja ka informatsiooni lapse kohta. Melendez ja Beck (2010) ütlevad, et lasteaed saab võõrsilt pärit lapse kohta kõige rohkem informatsiooni just lapsevanemate kaudu ning Märka, Kuuspalu, Soll (2002) kinnitavad, et kui lapsevanema ja lasteaia omavaheline suhtlus on takistatud, siis tuleb leida tõlk, kes suhtlemisele kaasa aitab.

Õppealajuhatajad tundsid vajadust koostöö järele rühma õpetajatega, abiõpetajatega, logopeedidega, psühholoogidega, direktoriga, eripedagoogidega, linnavalitsuse haridusametiga, teiste lasteaedadega selleks, et korraldada pagulaslapse õppetööd ja õpetamist. Lasteaia juhtkond peab tegema koostööd õpetajatega, õpetaja abiga ja lapsevanematega, mille käigus saavad kõik osapooled jagada oma kogemusi, arutatakse läbi püstitatud eesmärgid, läbiviidud tegevused ning esitatakse oma arvamust ja põhimõtteid lapse arengu kohta, mis kõik suurendab omavahel koostööd tegevate inimeste kindlustunnet (Aarssen et al., 2006). Omavaheline koostöö juhtkonna, õpetajate ja vanemate vahel toovad välja lapse nõrgad ja tugevad küljed ning aitab kaasas sellele, et laps saavutaks parimaid tulemusi.

Tuli välja, et õppealajuhatajate jaoks on oluline luua pagulaslapsele turvaline ja toetav keskkond ning aidata lapsel lasteaias kohaneda. Kuna pagulaslaps satub kultuuriliselt ja keeleliselt võõrasse keskkonda, siis kulub tal sisseelamiseks kauem aega ning samuti võib tal tekkida stress, mille tagajärel laps käitub ettearvamatult või agressiivselt, leidsid õppealajuhatajad. Meres (2007) leiab, et pagulaslapsed võivad olla traumeeritud ning sellest tulenevalt käituda tõrjuvalt, agressiivselt ning jätta oma käitumisega mulje kasvatamatuses. Intervjueeritavad pidasid oluliseks pagulaslapse integreerumist, selleks tutvustasid nad rühmale lapse kultuuri ja keelt ning rõhutasid, et pagulaslapse vastu tuleb olla salliv ja sõbralik. Rühmakaaslaste negatiivne ja rassistlik suhtumine mõjutab pagulaslapse eakohast arengut (Soll, 2007).

Õppealajuhatajate suhtumine pagulasperedesse on üldiselt positiivne ning nad peavad tähtsaks perede tolereerimist ja sallivust erinevate kultuuride suhtes. Kuna lasteaia personalil esines hirme ja erinevaid hoiakuid pagulasperede suhtes, siis tegid õppealajuhatajad lasteaia

meeskonnaga eeltööd, hirmude hajutamiseks tutvustasid nad personalile eelnevalt lasteaeda tuleva perekonna tausta ja kultuuri. Kuna lasteaia töötajad on sageli esimesed inimesed, kes pagulasperest pärit lapsele vahendavad võõra riigi kultuuri ja keelt, siis on väga oluline, et nende hoiak ja suhtumine oleksid positiivsed ning lapsele eeskujuks (Merila, 1999).

Pagulaslaste vastu ollakse positiivselt meelestatud, lasteaia personal on valmis lapsi õpetama, toetama ja lasteaeda vastu võtma. Õppealajuhatajate sõnul tekkis lasteaia personalil pagulasperede vastu negatiivne suhtumine ainult sellisel juhul, kui pere ise ei tundnud huvi koostöö ja oma lapse käekäigu vastu ning oli lasteaia töö suhtes negatiivselt meelestatud ning koostööl passiivne. Meres (2007) leiab, et lapsevanematel võib esineda traumaatiline stress, mille tõttu nad ei tunne huvi oma laste vajaduste ja tuleviku vastu, tõrjuvad oma lapsi emotsionaalselt ning ei soovi oma lastega tegeleda.

Teine uurimusküsimus oli: „Kuidas toetavad õppealajuhatajad pagulasperest pärit last lasteaias?“. Õppealajuhatajad pidasid vajalikuks välja selgitada pagulaslapse eripärad. Kuna pagulaslapsel võivad puududa eelnevad kogemused lasteaiaiga, siis ei pruugi ta siinsesse lasteaeda sattudes üldse arugi saada, kus ja miks ta on, tõdesid õppealajuhatajad ning lisasid, et teinekord võivad nendel lastel puududa ka meie kultuurile omased käitumisoskused. Õppealajuhatajad toetasid nende laste kohanemist ja sisseelamist, tekitades lapses turvatunnet ja usaldust. Ka Maiberg ja Kons (2009) kinnitavad, et väga oluline on teisest kultuurist pärit lapse vastu üles näidata hoolivust ning luua temaga usalduslik suhe.

Võib juhtuda, et võõrasse keskkonda sattunud laps alguses üldse vaikib, märgivad õppealajuhatajad ning sellisel juhul on oluline lasta lapsel esialgu vaadelda, harjuda ning siis hakata jooksvalt last tegevustesse ja mängudesse kaasama. Soll (2007) leiab, et traumaatilisest keskkonnast tulnud lapsel võib esineda vaikiv periood ning ta hakkab võõrkeelt kõnelema alles siis, kui ta tunneb ennast enesekindlalt. Sotsialiseerumise toetamiseks suunati laps tegevustesse ja mängudesse teiste rühma lastega. Pagulaslaste kaasamine erinevatesse tegevustesse, kus ta saab teha koostööd teiste lastega, tekitab ühtekuuluvust (Melendez, Beck, 2010). Lasteaia ülesandeks on julgustada võõrkeelt kõnelevat last oma tundeid ja mõtteid väljendama ning julgustama teda teiste lasteaialastega suhtlema (Merila, 1999).

Õppealajuhatajad rõhutasid, et nad ei oodanud esialgu pagulaslapselt mingeid tulemusi, sest ta ei osanud eesti keelt. Lapse arengut hindasid nad muusikalistes tegevustes, liikumistegevustes, kujundite määramisel, visuaaliga seotud tegevustes, peenmotoorsetes tegevustes, mustrite ja värvide tajumisel. Õppealajuhatajate sõnul nad pagulaslapsele spetsiaalseid õppevahendeid ise ei teinud ning kasutasid neid, mis lasteaias olemas on:

töölehed, töövihikud, tegevuskaardid, pildid, emotsioonide kaardid, laulud, luuletused ja lauamängud. Maiberg ja Kons (2009) leiavad, et kui korraldada võõrkeelsele lapsele põnevaid ülesandeid, mängu ja tegevusi, kasutades palju erinevaid vahendeid, siis on laps rohkem motiveeritud õppima kohalikku keelt. Rühmaruumi üles riputatud pildid ning sinna paigutatud mänguasjad, erinevad töö- ja õppevahendid aitavad kaasa eesti keele arengule, sest need muutuvad võõrkeelt kõnelevale lapsele tuttavaks ning panevad teda rohkem rääkima (Merila, 1999; Märka, Kuuspalu, Soll, 2002). Pagulaslapsele eesti keele õpetamisel pöörati tähelepanu sellele, et kõne oleks selge ja arusaadav, tempo oleks aeglane, toimuks pidev sõnade ja lausete kordamine. Kõnest arusaamise toetamiseks kasutati kehakeelt ja žestikuleerimist. Teisest kultuurist pärit lapse arengu toetamisel on oluline märgata tema iseärasusi ja selgitada välja tema eeldused võõrkeele õppeks, samuti on tähtsal kohal ka tema individuaalsed vajadused (Kärtner, et al., 2006).

Kolmandale uurimisküsimusele: „Millised takistused esinevad töös pagulasperest pärit lastega?“ saadi vastuseks, et peamiseks takistuseks pagulaslastega töötamisel oli õppealajuhatajate jaoks keeleoskus: laps ei rääkinud eesti keelt ning personal ei vullanud võõrkeelt, see raskendas teineteisest arusaamist ning üksteise mõistmist. Keelebarjäär oli takistuseks ka vanematega suhtlemisel ja koostöö tegemisel. Takistuseks võivad saada ka pagulaspere kultuurist tulenevad eripärad: kombed, tavad, usk, traditsioonid, söök, pühad, ilmastik, lisavad õppealajuhatajad. Kui teinekord saavadki pered algelise keeleoskusega kohalikega suheldud, siis võivad konfliktid ja probleemid tekkida erinevate kultuuride ja väärtushinnangute tõttu, leiavad Krieger ja Tammaru (2011). Teinekord tekitab raskusi ka see, et pagulasperel puudub tugivõrgustik. Näitena tõi üks õppealajuhataja välja selle, et kui lapsevanem haigestus, siis ei olnud võtta inimest, kes lapsele lasteaeda järgi tuleks. Õppealajuhatajate sõnul oli takistuseks ka see, et teinekord ei olnud võimalik lapsevanematega kontakti saada. Nesse (2008) leiab, et teinekord on pere see, kes ei otsi haridusasutusega kontakti.

Ka pagulaslapse rühma sulandumisel võivad esineda takistused, leidsid õppealajuhatajad. Kuna laps satub võõrasse keskkonda, võib ta saada kultuurišoki ning selle tagajärel muutuda kinniseks, sellisel juhul saab kannatada tema sotsialiseerumine teiste lastega. Võib juhtuda ka see, et rühm ei võta pagulaslast omaks, kuna neil puudub eelnev kogemus võõrsilt pärit lastega, märkisid õppealajuhatajad. Lasteaias võib juhtuda, et mõni laps teeb pagulasperest pärit lapse kohta halvustava märkuse, sellises olukorras on oluline lasteaiatöötaja sekkumine, kes teeb lapsele selgeks, et selline käitumine on vale (Melendez, Beck, 2010).

Üllatava asjaoluna tõid õppealajuhatajad välja selle, et Eestisse tulnud pagulaspered teinekord üsna ruttu lahkuvad siit ning sellisel juhul on neil kahju lapsest, kes on hakanud just lasteaiaaega kohanema ning arengus edusamme tegema. Kuulpak (2017) kinnitab samuti, et pagulaspered ei jää Eestisse ning lastega tehtud töö on olnud asjata. Pagulaste arv väheneb nii Tartu koolides, kui ka lasteaedades (Kuulpak, 2017).

Õppealajuhatajad tõid välja erinevaid ettepanekuid, kuidas muuta pagulasperest pärit lapse õpet tõhusamaks ning. Nende arvates on vajadus inimese järgi, kes pagulaslapsega kohe alguses teeks ära esmased toimingud, määraks ära tema arengu ja võimed ning toetaks last hommikupoolsel ajal, mil toimuvad tegevused. Tuntakse vajadust ka tõlgi järele.

Baker (2005) leiab, et neid õpetajaid, kes õpetavad mitut keelt kõnelevaid lapsi on ebapiisavalt, neil on vähe teadmisi ning tihti ei ole nad saanud ka koolitusi, mis õpetaks neid selliste lastega paremini töötama. Ta lisab, et ka juhtide, õppealajuhatajate ja teiste hariduskorraldajate seas valitseb teadmatus teiskeelsete laste õpetamise ja nendega seotud hariduse suhtes. Ettevalmistus võõrsilt pärit laste õpetamiseks on ebapiisav ning ka koolitusi antud teemaga seoses korraldatakse vähe, puuduvad ka rahalised toetused ja korralikud juhendid, mis aitavad nende laste õpet paremini planeerida ja organiseerida (Kasemets et al., 2013). Õppealajuhatajad märgivad, et nad on osalenud mõningatel koolitustel ning lasteaedadel on olemas materjalid, et hakkama saada pagulasperest pärit laste vastuvõtmise ja õpetamisega. Olenemata sellest, et teoorias tuuakse välja haridustöötajate vähene koolitamine ja ebapiisav väljaõpe, selgus üllatava asjaoluna see, et õppealajuhatajad ei tunne suurt vajadust koolituste järele, sest nende sõnul laps on laps igal pool ning olemasolevate materjalidega, oskustega saadakse pagulaslastega hakkama. Integratsiooni Sihtasutus (2018) toob välja, et Eesti lasteaedadel ei ole piisavalt kogemusi pagulaslastega tegelemisel ning tasemekoolituses puudub süsteemne ettevalmistus pagulaslastega tööks ning leiab, et probleemi ei tunnetata seni, kuni lasteaeda tuleb võõrkeelt kõnelev laps. Õppealajuhatajad on aga vägagi avatud enesetäiendamiseks ja oma teadmiste värskendamiseks antud valdkonnas ning koolitustel osalemiseks. Eesti Pagulasabi MTÜ ja Tartu Ülikooli eetikakeskus koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumi ja SA Innovega (2018) viivad läbi projekti, mille eesmärgiks on luua erinevatest lasteaedadest koosnev õpivõrgustik, kus jagatakse praktikaid, korraldatakse täiendõpet ning jagatakse meetodilisi vahendeid lasteaiaõpetajatele, koolitatakse üle Eesti õpetajaid ning arutletakse mitmekultuurilise õppe väljakutsete üle. Pagulasperest pärit lapsed annavad haridusasutustele uue kogemuse ning põhjuse veel paremini ja kvaliteetsemalt lapsi õpetada ning ka ise seeläbi õppida. Kvaliteeti tõstmiseks on

haridusasutused korraldanud keekekümbusmetoodika täiendkoolitusi, meeskonnakoolitusi ning koolitusi, mis hõlmavad maailmaharidust ja erinevaid kultuure (Siseministeerium, 2016). Õppealajuhatajate sõnul tunnevad lasteaedade õpetajad, et neil ei ole piisavat väljaõpet ja erialaseid teadmisi ning nad ei oska õpetada eesti keelt kui võõrkeelt. Ka Hallap (2008) leiab, et võõrkeelt kõnelevad lapsed on tänapäeval lasteaiatöötajatele suureks väljakutseks.

Pagulaslaste õpetamine nõuab ka lisatööd ning õpetajad on mures, et kas neile ka lisatasu selle eest makstakse. Siinkohal arvasid õppealajuhatajad, et probleemi lahendamiseks võiks olla lasteaedadele ette nähtud mingisugune rahaline toetus, millega saab juurde täiendavaid teenuseid ja materjale. Nesse (2008) tõdeb samuti, et haridusasutused vajaksid täiendavat rahalist toetust ning rahastamine peaks olema põhimõttel, et see on investeering, mitte kulu.

Õppealajuhatajad leiavad, et võiks olla olemas inimene, kes tutvustaks pagulaste ja põgenike teemat üleüldiselt: kultuurilist, poliitilist tausta ja seda, kust need pered tulevad. Euroopa Liidu Teataja (2009) leiab, et õpetajatele tuleks korraldada koolitusi, mis õpetavad kultuuridevahelist suhtlemist ning väga oluline on õpetajate ettevalmistusel, mis sisaldab ettepanekuid sisserändajate laste õppe toetamisest ja haridussüsteemi integreerimisest. Euroopa Liidu Teataja (2009) soovitab võtta õpetama päritoluriigist pärit õpetajaid, sellisel juhul puutuksid sisserändajate lapsed, läbi nende õpetajate, kokku oma kodumaa kultuuri ja ühiskonnaga. Nesse (2008) soovitab võtta haridusasutustesse õpetama rändetaustaga õpetajaid, kes mõjutavad positiivselt sisserändajate laste saavutusi.

Õppealajuhatajate jaoks oli oluline teada saada, millised on olnud teiste lasteaedade kogemused pagulasperest pärit laste vastuvõtmisel, õppetöö korraldamisel ning milliseid materjale, vahendeid kasutati. Õppealajuhatajate sõnul pagulaspered ei mõista, kuhu nad satuvad ning ei tea, mida lasteaed üldse tähendab, sellepärast peakski keegi eelnevalt pagulasperedega eeltöö ära tegema.

Õppealajuhatajate arvates neil mingisuguseid hirme, seoses pagulaslaste vastuvõtmisega ja õpetamisega ei esine ning nad on enda arvates valmis pagulaslapse lasteaeda vastu võtma, neid õpetama ning pagulasperedega koostööd tegema. Nad leiavad, et pagulasperedega töötamine rikastab, avardab silmaringi ning aitab praktiseerida võõrkeeli.

4.1. Uurimistöö praktiline väärtus ja piirangud

Antud uurimistööst võiksid kasu saada lasteaedade õppealajuhatajad, kelle lasteaedades juba käib või on tulemas pagulasperest pärit lapsi. Uurimistöö annab neile ülevaate sellest, millest võiks lähtuda pagulasperest pärit lapsele õppe korraldamisel. Intervjuudes osalemine võiks

õppealajuhatajatele tekitada ka mõtlemisainet ning soovi muuta pagulaslaste õppe korraldamist tõhusamaks ja paremaks. Ka Tartu Linnavalitsuse alushariduse osakonnale ja Pagulasabile võiks uurimistöö huvi pakkuda, sest see annaks neile ülevaate õppealajuhatajate valmisolekust pagulasperedega töötamisest ning pakuks erinevaid ideid pagulaslaste õppe tõhustamiseks.

Uurimistöö üheks piiranguks võib lugeda valimi vähesust. Suurema valimi korral oleks olnud analüüsimaterjali rohkem ning uurimistööl paremad tulemused. Piiranguks peab autor ka intervjuude läbiviimise kogemuse puudumist. Kuigi intervjuueeritavad vastasid kõikidele küsimustele ning uurimistöö sai häid tulemusi, tunneb autor siiski, et oleks vaja olnud oskust rohkem lisaküsimusi küsida, mis oleks uurimistöö mitmekesisemaks muutnud. Piiranguks on ka autori võõrkeeleoskus, mille tõttu kirjanduse läbitöötamine jäi väheseks.

Uurimistöö ja intervjuude läbiviimisel sai autor kogemuse võrra rikkamaks ning juurde teadmisi, kuidas korraldada intervjuud ja läbi viia uurimistööd.

5. Tänusõna

Soovin tänada kõiki õppealajuhatajaid, kes intervjuudes osalesid ning uurimistöö valmimisele kaasa aitasid.

6. Autorluse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Allkiri:

Kuupäev:

Kasutatud kirjandus

- Aarssen, J., Badurikova, Z., Gobbo, F., Handzelova, J., Jürimäe, M., Koncokova, E., Omodeo, M., Simcakova, L., Tankersley, D., Türbsal, L., & Wagner, P. (2006). *Iga keel on väärtus. Juhiseid tööks lasteaialastega, kes ei räägi eesti keelt*. Tartu: Tartumaa Trükikoda.
- Arvamusuuring Eesti elanike suhtumisest põgenikekriisi. (2015). TNS Emor. Külastatud aadressil https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/failid/arvamusuuring_eesti_elanike_suhtumisest_pogenikekriisi_dets2015.pdf.
- Asser, K. (2015). *Eesti elanikkonna hoiakud pagulaste suhtes ja neid mõjutavad individuaalsed tegurid*. Bakalaureusetöö sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika erialal. Tartu. Külastatud aadressil http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/48003/asser_kristi_ba_2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Baker, C. (2005). *Kakskeelne laps. Kakskeelsuse käsiraamat lapsevanematele ja õpetajatele*. Tartumaa: El Paradiso.
- Berišvili, K. (2014). *Tartu linna lasteaiaõpetajate ja uusimmigrantidest lapsevanemate arvamused koolieelikute toimetulekust ja selle toetamisest lasteaias*. Magistritöö. Tartu Ülikool.
- Broekhof, K. (2004). Immigrantidest lastevanemate kaasamine haridusse. Rannut, Ü. (Koost.). *Uusimmigrandid meie ühiskonnas ja haridussüsteemis. Käisraamat eesti õppekeeleaga kooli õpetajatele, koolijuhtidele ja haridusametnikele* (lk 21 – 35).
- Eesti Pagulasabi. (2017). Külastatud aadressil <http://www.pagulasabi.ee/pagulased-eestis>.
- Eesti Vabariigi Põhiseadus. (1992). Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/633949>.
- Euroopa Liidu Teataja. (2009). Euroopa parlament. Hariduse andmine sisserändajate lastele. Külastatud aadressil <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:137E:0001:0005:ET:PDF>.
- Hallap, M. (2008). *Eesti keel teise keelena*. E. Kikas (Toim). *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas*. Tartu: TÜ Kirjastus.
- Haridus- ja teadusministeerium. (2018). Külastatud aadressil http://www.haridussilm.ee/?leht=alus_yld_1.

- Haridus- ja teadusministeerium. (2004). *Uusimmigrantide lapsed Eesti hariduses. Hariduspoliitilised põhimõtted ning hariduskorraldus*. Tartu.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2005). *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Kirjastus Medicina.
- Innove (2018). *Alusharidus Eestis*. Külastatud aadressil <http://haridusinfo.innove.ee/et/yldharidus/muu-kodukeelega/oppimisest/lasteaed>.
- Integratsiooni Sihtasutus. (2018). Uusimmigrant-laps Eesti koolis ja lasteaias. Külastatud aadressil <https://www.integratsioon.ee/uusimmigrantlaste-haridus>.
- Järs, L. (2015). *Arenguestlused muukeelsete laste peredega Tartu lasteaegade näitel*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Järva, I. (2012). Mängulised tegevused mitmekultuurilises keskkonnas laste omavahelise suhtluse toetajana. K. Henno (Toim), *Meie mitmekultuuriline lasteaed* (36 - 42). Tartu: Atlex.
- Jürgenstein, T. (2007). Usundite kohtumine: konflikt, neutraalsus või dialoog? Haridus- ja Teadusministeerium (Toim). *Käsi käes. Pagulaste ja varjupaigataotlejate laste integreerimine Eesti haridussüsteemi*. (lk 59-93). Artiklikogumik. Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus. Tallinn.
- Kalind, A-M. (2017). *Lasteaiaõpetajate arvamused enda valmisolekust tööks uusimmigrantlastega*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Kalmus, M., Masso, A., & Linno, M. (2015). *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. Teksti- ja diskursusanalüüside meetodid. Kvalitatiivne sisuanalüüs*. Külastatud aadressil <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>.
- Kasemets, L. (Koost.) (2007). *Uusimmigrandid Eesti haridusasutustes. Uuringuaruanne*. Tallinn: Uniprint AS.
- Kasemets, L., Asser, H., Hannust, T., Rahnu, L. (2013). *Uusimmigrantõpilaste akadeemiline ja sotsiaalne toimetulek eesti üldhariduskoolis. Uusimmigrantõpilaste õpiedukuse ja haridusvõimaluste uuring*.
- Koiduaru, E. (2014). *Õpetajate arvamused muukeelse lapse koolivalmidusest ja keelelisest toetamisest Tartumaa lasteaia näitel*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Kons, A., Maiberg, L. (2009). *Parimad praktikad lasteaialt lasteaiale. Õppematerjali kogumik eesti keele kui teise keele õpetamiseks*. Tallinn: AS Kirjastus Ilo.
- Koolielse lasteasutuse seadus*. (2016). Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/130122015022>.

- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava* (2011). Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>.
- Kruger, T., Tammaru, T. (2011). *Uusimmigrantide kohanemine Eestis. Integratsiooni monitooring*. Kultuuriministeerium.
- Kultuuriministeerium (2014). *Lõimuv Eesti. 2020*. Külastatud aadressil http://www.kul.ee/sites/kulminn/files/arengukava_loimuv_eesti.pdf.
- Kuulpak, K. (2017). *Ebapüüvad pagulaspered kurnavad Tartu koole*. Külastatud aadressil <https://tartu.postimees.ee/4269367/ebapüüvad-pagulaspered-kurnavad-tartu-koole>.
- Käosaar, I. (2009). Kultuuride dialoog kui reaalsus. M. Muldmaa (Koost). *Kultuuride dialoog – võimalus või paratamatus?* (lk 7-13). Tallinn: Tallinna ülikooli kirjastus.
- Kärtner, P., Maiberg, L., Rikker, M., Tuuling, L. & Voltein, E. (2006). *Õppematerjal koolieelsete lasteasutuste eesti keele kui teise keele õpetajate põhi- ja täiendkoolituseks*. Tartu: Atlex.
- Laherand, M-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Infotrükk.
- Lunjova, N. & Maiberg, L. (2012). Mitmekultuuriline lasteaed. K. Henno (Toim), *Meie mitmekultuuriline lasteaed* (9-19). Tartu: Atlex.
- Malozjomov, M. (2013). *Klassiõpetajate kogemused sisserändajate laste õpetamisel*. Magistritöö. Tartu Ülikool.
- Melendez, W. R., & Beck, V. (2010). *Teaching Young Children in Multicultural Classrooms. Issues, Concepts, and Strategies*. Belmont: Wadsworth Publishing.
- Meres, T. (2007). Kuidas kohelda traumeeritud isikuid? Haridus- ja Teadusministeerium (Toim). *Käsi käes. Pagulaste ja varjupaigataotlejate laste integreerimine Eesti haridussüsteemi*. (lk 45-58). Artiklikogumik. Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus. Tallinn.
- Merila, M. (1999). *Eesti keel muukeelses lasteaias. Metoodilised soovitused*. Tartu: Vali Press.
- Mäesalu, M. (2011). *Lasteaiaõpetajate arvamus kakskeelsete laste õpetamisest ning enda väljaõppest selles valdkonnas eri lasteaegade näitel*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Märka, M., Kuuspalu, K., Soll, M. (2002). Erinevad keele- ja kultuurirühmad. E.Kulderknup (Koost). *Õppe- ja kasvatustegevuse korraldus* (lk 43 – 50).
- Möller, T. (2006). *Eesti koolide valmisolek uusimmigrantide laste integreerimiseks õpetajate ja koolijuhtide hinnangul*. Seminaritöö. Tartu Ülikool.

- Nesse. (2008). *Education and Migration strategies for integrating migrant children in European schools and societies*. European Commission.
- Rannut, Ü. (2003). *Mitteverbaalsed strateegiad ja keeleline rikastamine teise keele õppes*. Tallinn: TPÜ Kirjastus.
- Rannut, M., Rannut, Ü., Verschik, A. (2003). *Keel võim ühiskond*.
- Riigikontroll (2016). *Riigi ja kohalike omavalitsuste valmisolek võtta vastu rahvusvahelise kaitse taotlejaid ja saanuid*. Külastatud aadressil https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/failid/aruanne_pagulased_18.01.2016.pdf.
- Rootsi kultuurifond Soomes (2008). *Keelestrateegiad lasteaedadele*. Külastatud aadressil <http://haridusinfo.innove.ee/UserFiles/Muu%20kodukeelega/Keelekeskkonna%20loomine%20s%C3%B5imes%20ja%20lasteaias.pdf>.
- Ruutmets, K., Saluveer, E. (2008). Võõrkeel. E. Kikas (Toim). *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 303-321). Tartu: TÜ Kirjastus.
- Sakkol, L. (2013). *Õpetajate arvamus uusimmigrantidest õpilaste toetamisest loodusainete õppimisel eestikeelses koolis*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Siseministeerium (2014). *Eesti elanike teadlikkus ja hoiakud pagulasküsimustes*. Külastatud aadressil https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumendid/Uuringud/Kodakondsus_ja_r2nne/2014_pagulasuuring_aruanne.pdf.
- Siseministeerium (2016). „*Toimetulek rändeajastul – rahvusvahelise kaitse valdkond ja kohalik tasand*“ teabepäevadel tekkinud küsimuste vastused. Raport. Külastatud aadressil https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/failid/rande_infopaevade_raport.pdf.
- Soll, M. (2004). *Muukeelne laps eesti lasteaias. 6. üleriigiline hariduskonverents „Koostöö – lapse arengu võti*“ (lk 49 – 53). Tallinn: Ilo.
- Soll, M. (2007). Rahvusvahelist kaitset saavate laste hariduse korraldus. Haridus- ja Teadusministeerium (Toim). *Käsikäes. Pagulaste ja varjupaigataotlejate laste integreerimine Eesti haridussüsteemi*. (lk 8-22). Artiklikogumik. Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus. Tallinn.
- Taal, A. (2016). *Tartu linna lasteaiasõpetajate kirjeldused oma töö eripäradest kakskeelsete lastega rühmas*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.

- Tartu Ülikool eetikakeskus (2018). „*Avatud algus: Eesti lasteaegade valmisoleku tõstmine rändetaustaga laste vastuvõtmisel ning kultuuriliselt ja usuliselt mitmekesise ja salliva õpikeskkonna toetamisel*“. Külastatud aadressil <https://www.eetikakeskus.ut.ee/et/avatud-algus-eesti-lasteaedade-valmisoleku-tostmine-randetaustaga-laste-vastuvotmisel-kultuuriliselt>.
- Trasberg, K. (Toim.). Haridus mitmekultuurilises perspektiivis (2002). Trasberg, K. *Mitmekultuuriline kool ja õppekava* (lk 19 – 31). Tartu: TÜ kirjastus.
- Tuisk, J. (2005). *Mitmekultuuriline alusharidus Eestis*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool
- Tuul, M., Kirbits, K., Kinkar, V. (2011). *Meie Mitmekultuuriline lasteaed*. Tallinn: Nokianbaltic.
- Tuuling, L. (2012). Mitmekultuurilisuse mõiste ja olemus. K. Henno (Toim), *Meie mitmekultuuriline lasteaed* (5 - 9). Tartu: Atlex.
- UNHCR. (2016). *Integration of refugees in Estonia Participation and Empowerment. Understanding Integration in Estonia through the participation of refugees, integration stakeholders' experiences, and research*. Külastatud aadressil https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/failid/unhcr-print_version_estonia-integration_mapping.pdf.
- Vabariigi Valitsus. (2018). Külastatud aadressil <https://valitsus.ee/et/pagulased#pagulasedeestis>.
- Vabariigi Valitsus. (2015). *Sõjapõgenike vastuvõtmise tegevuskava. Täpsustatud tegevuskava Euroopa Liidu ümberasustamise ja ümberpaigutamise tegevuste elluviimiseks*. Külastatud aadressil https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/failid/vastuvotmise_tegevuskava_08102015.pdf.
- Valdmaa, S. (2002). *Mitmekultuuriline maailm pedagoogilisest perspektiivist*.
- Voog, A. (2016). *Arvamisuuring Eesti elanike hoiakutest pagulastesse*. Külastatud aadressil https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/failid/arvamusuuring_eesti_elanike_hoiakutest_pagulastesse_nov.2016.pdf.
- Wikipedia. (2018). Külastatud aadressil <https://de.wikipedia.org/wiki/Bereitschaft>.
- Õpetaja kutsestandard tase 6. (2013). Külastatud aadressil <https://www.kutsekoda.ee/et/kutseregister/kutsestandardid/10494424/pdf/opetaja-tase6.1.et.pdf>.

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu

Ülikool. Külastatud aadressil

http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf?seque.

Lisa 1. Valik intervjuu küsimusi

Kui räägitakse pagulasperest pärit lapsest, siis kuidas Teie seda terminit mõistate?

Seoses Euroopa pagulaskriisiga on Eestis lasteaedadesse vastu võetud pagulasperedest pärit lapsi. Mida Te olete sellest kuulnud?

Milliseid teadmisi on õppealajuhatajal vaja, et vastu võtta ja õpetada pagulasperest pärit last?

Kellega Te teete/teeksite/tegite lasteaia koostööd pagulasperedest pärit lastega töötamisel?

Millised on pagulasperest pärit lapse eripärad?

Kui laps on pärit võõrast kultuurist ning tema kodune keel on eesti keelest erinev, siis millest

Te lähtute/lähtusite/lähtuksite selle lapse arengu hindamisel?

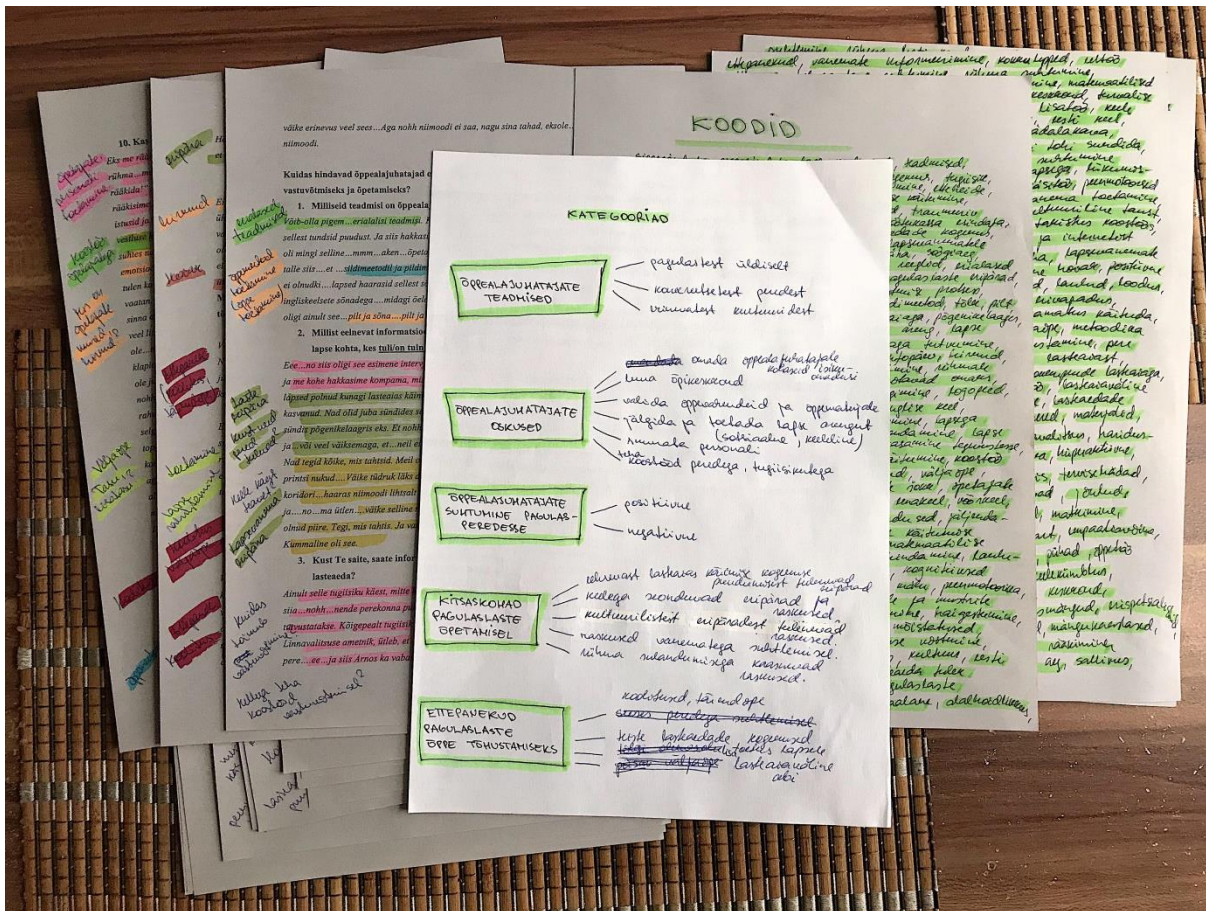
Milliseid vahendeid, võtteid ja meetodeid kasutate/kasutaksite/kasutasite pagulasperest pärit lastega töötamisel? (õppematerjalid, õppevahendid, õppetegevused).

Kuidas Te toetate/toetaksite/toetasite pagulasperest pärit lapse eesti keele arengut?

Milline on/oli/oleks Teie koostöö pagulasperest pärit laste vanematega?

Millised on Teie ettepanekud pagulasperest pärit laste õppe tõhustamiseks?

Lisa 2. Väljavõtte kodeerimisest

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Teele Tuur

(sünnikuupäev: 08.03.1987)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Tartu linna lasteaedade õppealajuhatajate arvamus valmisolekust pagulasperede laste vastuvõtmiseks ja õpetamiseks eestikeelsesse lasteaeda“, mille juhendaja on Meeli Väljaots ja Esta Sikkal

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 22.05.2018